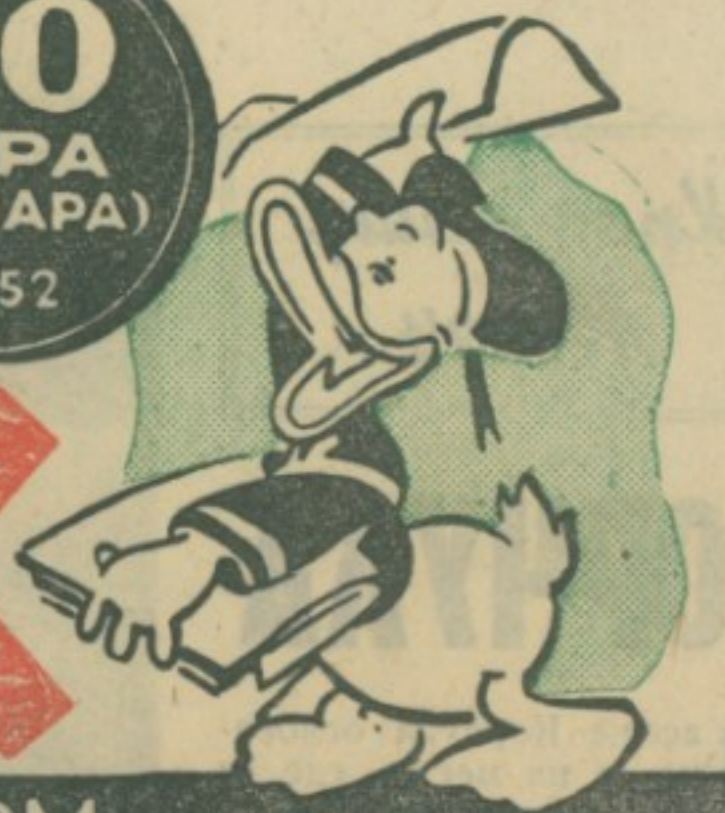

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВНИК

50
ПАРА
(ДИНАРА)
1952

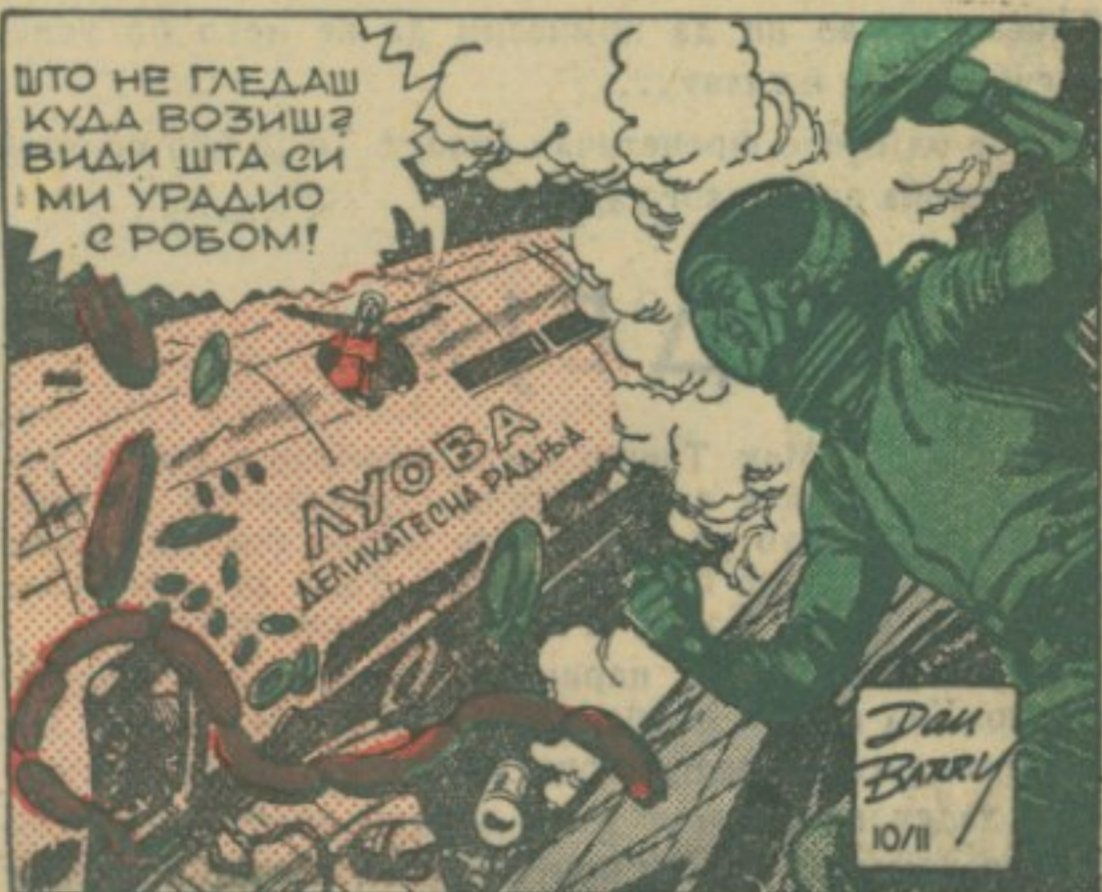
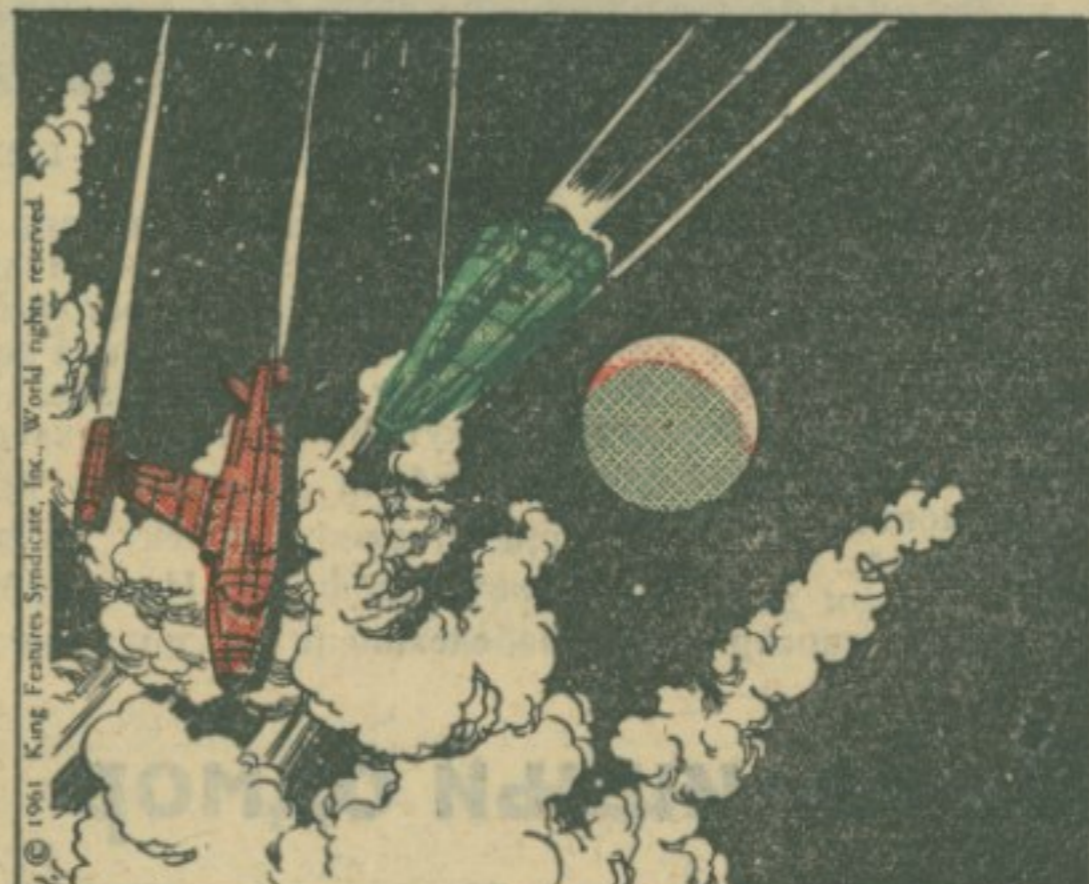

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XXVII
БРОЈ 764
20. август 1966.

Dan
BARRY

ФЛАШ ГОРДОН

КРОЗ БЕКОБЕ

ХРАБРИ БРАЗИЛАЦ

У Лисабону је 8. августа 1709. године Бразилац Гуасамо покушао да се дигне „у небо“ балонима напуњеним топлим ваздухом. Необична пустиловина бр-

зо се завршила, јер се један од балона закачио за камени испуст неке палате. Балон се пробушио, ваздух је из њега истекао и храбри Бразилац стропоштао се с корпом на земљу. Тек што се опоравио од повреда, црква га је оптужила због „црне магије и дружења са самим сотоном“. Гуасамо је ухапшен и бачен у тамницу у Толеду у којој је и умро. Његово родно место Сантос у Бразилу подигло му је касније споменик.

„ЛУДА“ ПИОНИРКА

Године 1727. у часопису „Манчестерска недеља“ појавио се први женидбени оглас на свету који је гласио: „Бог је дао жену Адаму. Ја сам усамљена и тражим верног пратиоца. Пишите ми: Еленборги Морисон“.

Овај први брачни позив изазвао је такав скандал међу Енглезима да је смела Еленборги била ухапшена а један лекар специјалиста био је позван да провери да није луда.

ОТЕТО — ПРОКЛЕТО

Шпански конкистадор Кортес, који је освојио Мексико и уништио царство Ацтека, доживео је 1529. године бродолом. Имао је среће и спасао се али је све своје неизмерно благо, које је опљачкао у освојеним земљама,

том приликом изгубио. Наиме, Кортес се бојао да га његови „верни“ војници не покраду и зато је све опљачкане драгоцености и злато носио уза се.

У ОВОМ БРОЈУ:

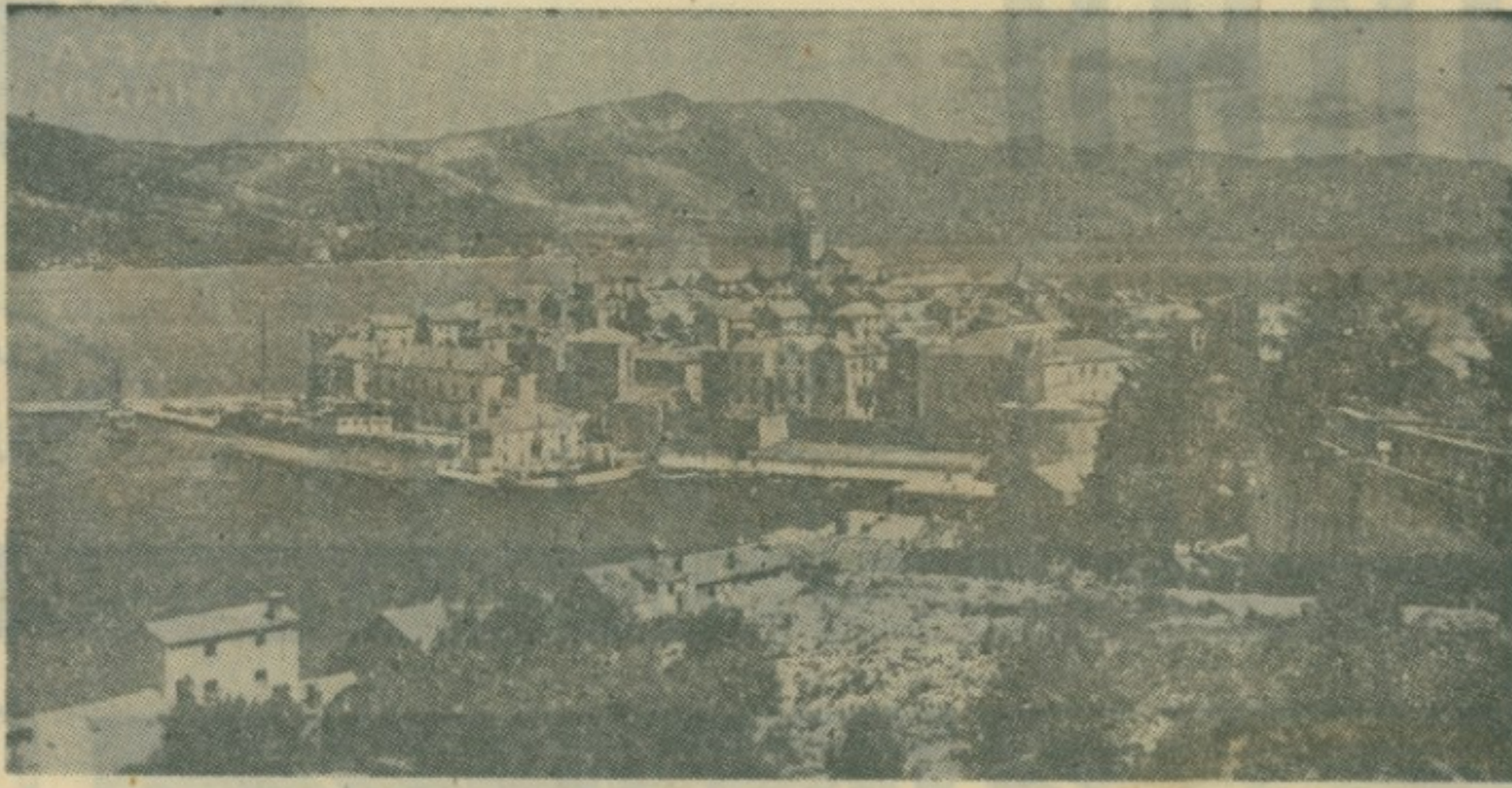
ПУТОПИС КОВАЧКОГ КАЛФЕ
ОДЛУЧИЛЕ СУ СЕКУНДЕ
НАУКА ТРАЖИ ЖРТВЕ
ЦИЦАНИ ЦЕК АНЕ ВОНИ
НАЈВЕЋА ЖЕГА МОДЕРНОГ ДОВА
ДОГОДИЛО СЕ
ДЕНТЛМЕНСКИ СПОРАЗУМ
БРОЈЕВИ УМЕСТО ЧЕКОВА
ЧУДЕСНИ КОЛИВРИ
ШАХ
АНЕГДОТЕ
СПОРТ
ПИСМА ЧИТАЛАЦА

Кроз нашу земљу

КОРЧУЛА

Насеље Корчула основано је на месту где се завршава поморски пут кроз канале између острва и одакле се бродови отискују на отворено море. Овај пут је био некада значајан, па су у Корчули оправљане галије, а посаде се снабдевале намирницама и водом пре него што би кренуле ка пучини. Зато је у Корчули бродеградња развијена од давнина.

Корчула је врло пријатно летовалиште. Лети се одликује свежином коју доноси мастрал који дува од 9 до 20 часова са мора на копно. Корчула је позната и као град са најужим улицама на нашем приморју. Разлог: насеље је основано на малом каменом

ПОГЛЕД НА СТАРИ ДЕО КОРЧУЛЕ И ПЛАНИНЕ НА ПЕЉЕ ШИЏУ

острву, утврђеном чврстим зидовима и високим кулама, које су га биле од освајача. На узаном простору није било довољно места за многе куће, те су улице биле шиroke тек толико да се на њима могу мимоићи људи и товарне животиње.

Зграде у старом делу Корчуле, обично двоспратнице

или са три спрата, зидане су од белог кречњака, највећим делом донетог са острвца Брника. Немају вртове, а дворишта су им веома мала. Изнад кућних врата су уклесани грбови у камену, који представљају понеку животињу. Проф. др Иво Рубић забележио је да „нигде не на

лазимо зоолошки врт изражен каменом као што је то у Корчули. Градске зидине имају двоја врата — морска и копнена. Кроз последња се преко узаног насипа ишло на острво Корчулу. Насип је касније проширен и на њему су сagraђене многе зграде. У том делу града улице су знатно шире.

АНЕГДОТЕ

ВРЕМЕ НИЈЕ ИЗГУБЉЕНО

После пет година неуморног рада, када је Едисон извршио преко 9.000 опита без неког опипљивог резултата, запитали су га:

— Зар вам није страшно што сте уложили толико труда а нисте успели да створите акумулатор?

Велики проналазач одговорио је уз осмех:

— Не. Упознао сам хиљаде неодговарајућих комбинација. То је капитал за једног научника.

ПОЧЕТАК УСПЕХА

Чувени бечки глумац Јозеф Хајнц је већ као почетник добијао видне улоге. Неке од његових колега, осећајући се запостављеним, трудиле су се на сваком кораку да му нашкоде. Својим познаницима су давале бесплатне улазнице под условом да извијде младог уметника. И не само то. Хајнц је био мета коју су из гледалишта гађали свим и свачим. Једном су га гађали главицом купуса. Хајнц ју је хитро подигао стао испред рампе и својим моћним гласом, који је надјачао громко смејање публике, рекао:

— Веровао сам да ће вам се моја игра допасти. Али никад нисам могао ни да помислим да ће неко од усхићења изгубити чак и главу...

На то је одјекнуо френетичан аплауз. То је био почетак охрмитог успона духовитог глумца.

ИДЕЈА

Шкотлајџанин Мак Тавиш гледа жалосно у сено и уздише: „Јуче је падала велика киша, требало би га претрести. Међутим, како га има много морао бих да узем раднике а то ми се не би исплатило“. Тада му сину спашавачка идеја, он уђе у кућу и написа једно писмо.

Сутрадан, дође група цариника и пажљиво испретура све сено. Кад су већ добро претресли све сено, Мак Тавиш их упита шта то раде, а они му, извињавајући се, одговорише да су претходног дана добили анонимно писмо да се у његовом сено налазе кријумчарене велике количине вискија.

САРДИНА ОД ПОЛА КИЛОГРАМА

Зашто су тулонске сардине веће него рибе исте врсте у другим морима? Да ли њихову изузетну тежину — око 600 грама — подстичу неки нарочити састојци у води или временски услови? Ова питања проучавају француски икhtiолози.

За годишњи одмор

Једна туристичка агенција из Париза, која има филијалу у Лондону, недавно је за своје енглеске госте који годишњи одмор желе да проведу у Паризу одштампала следећих „10 заповести“:

1. Не носите са собом своје предрасуде.
2. Не стављајте пасош у кофер.
3. Немојте замислити да је ваш лош француски разумљивији ако вичете.
4. Не говорите о туђој политици.
5. Немојте заборавити да

6. Не радите оно што се не ради у Француској чак и ако се то ради у Енглеској
7. Не будите ни тврдице ни расипници у давању напојнице.
8. Не уопштавајте никад: Францускиње се не разликују много од ваших sunarодница.
9. На љубазност вашег домаћина одговорите равном мером. Не вређајте се због његовог рђавог расположења. Можда он има брига које ви немате.
10. Будите Француз колико је год могуће, бар док сте у Француској.

НИКАД НЕЋЕ ЗАБОРАВИТИ

Један сељак из места Д'Арежан у Панами, доживотно ће се сећати свог тридесетог рођендана. Тога дана му се родило дуго очекивано дете, маца се омацнла, керуша окотила а свиња опрасила. У панамском листу који је ову вест донео каже се да се мајке и мали добро осећају.

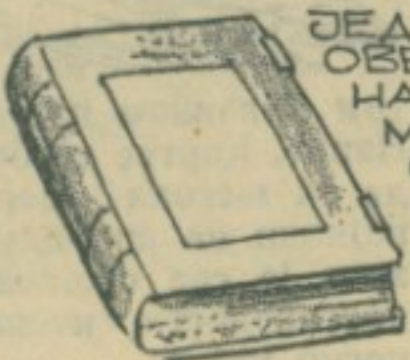
Ripley's

НАЈОДЛИВИЈИ СИН У ИСТОРИЈИ

ЈУАН ТЕ-ХСУ ИЗ ХОНАНА /КИНА/ НЕ ЖЕЛЕКИ ДА ОСТАВИ СТАРУ МАЈКУ САМУ И БЕЗ ИЧИЈЕ НЕЋЕ, ПРЕШАО ЈЕ ПЕШИЦЕ 75 КИЛОМЕТАРА ЧОСЕКИ ЈЕ НА РАМЕНИМА, А ЗАТИМ ЈЕ, НЕ СПУШТАЈУКИ ЈЕ, 12 ЧАСОВА ПОЛАГАО ИСПИТ ЗА ДРЖАВНОГ СЛУЖБЕНИКА И И ПОЛОЖИО ГА СА НАЈВИШОМ ОЦЕНОМ

ИЗГУБЉЕНО БЛАГО

ЈЕДАН ПРИМЕРАК ПРВОГ ИЗДАЊА ДАНТЕ-ОВЕ БОЖАНСТВЕНЕ КОМЕДИЈЕ „СВОЗИНА ИТАЛИЈАНСКОГ ВАЈАРА АНТОНИЈА МОНТАНА ИМАО ЈЕ НА МАРГИНАМА СТОТИНЕ ИЛУСТРАЦИЈА, ОРИГИНАЛНИХ МИКЕЛАНЂЕЛОВИХ ЦРТЕЖА КОЈИ ЈЕ БИО ПРВИ СОПСТВЕНИК ТЕ КЊИГЕ. КЊИГА ЈЕ ПРОПАЛА ЗА ВРЕМЕ ЈЕДНОГ БРОДОЛОМА У ЛИГУРИЈСКОМ МОРУ

© King Features Syndicate, Inc. 1966. World rights reserved.

Веровалици или не!

ЕМИЛИО ВИЛАРИО

ИЗ СИБУ ОИТИЈА /САД/ РОЂЕН ЈЕ 16. АПРИЛА 1954. ЊЕГОВА СЕСТРА ЕМБЕР 16. АПРИЛА 1955. А СЕСТРА АЛИСА 16. АПРИЛА 1956. ГОДИНЕ

Дрво-кука

ВЕШТИМ ПОТКРЕДИВАЊЕМ ЛИШКА И ГРАНА ЈЕДНОГ ВЕЛИКОГ ЗАВОРА У ЈЕДНОЈ ФАРМИ У БЛИЗИНИ САЗИЈАНА /ИТАЛИЈА/ ДОБИЈЕНА ЈЕ ЖИВО-ПИСНА КУКА НА ДРЕВУ

РИМСКИ ИМПЕРАТОР АВГУСТ

/ 63. ПРЕ НАШЕ ЕРЕ - 14. НАШЕ ЕРЕ / БИО ЈЕ ПРВА ИСТОРИЈСКА ЛИЧНОСТ ЗА КОЈУ СЕ ЗНА ДА СЕ БРИЂАЛА СВОЈЕРУЧНО

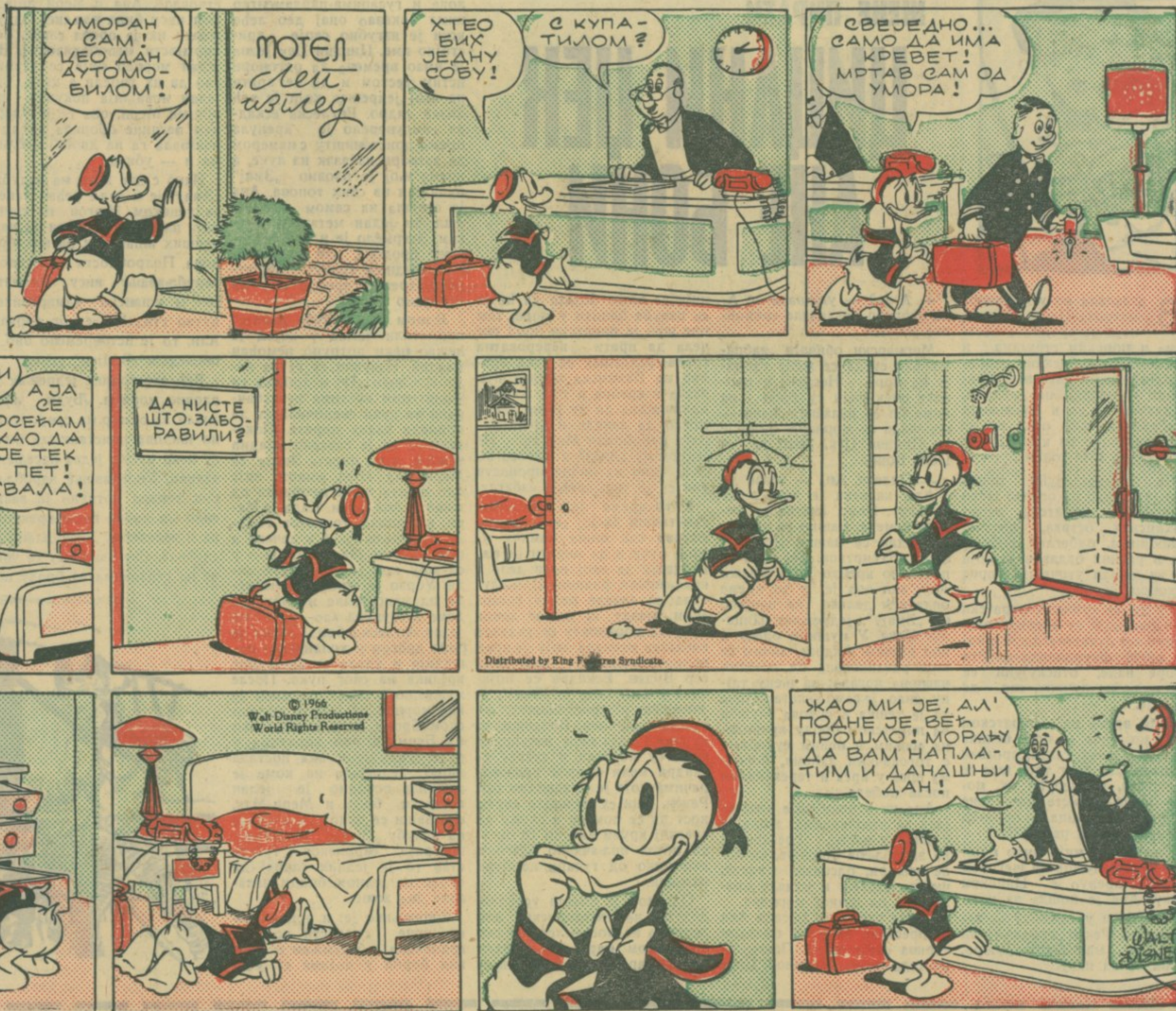

РИБА LIMIA VITTATATA

ДОНОСИ НА СВЕТ ЖИВЕ МЛАДУНЦЕ — ПОНЕКАД И 200 РИБИЦА ОД ЈЕДНОМ

WALT DISNEY

ПАДА ПАТАК

СПОРТ

РОДОСЛОВ СТАДИОНА

ДРЕВНОГРЧКИ СТАДИОН У ОЛИМПИЈИ

Када се постави питање који је спорски стадион највећи на свету, треба најпре утврдити на какву се врсту стадиона мисли. Јер, има разних стадиона: олимпијских и специјалних, за разне врсте спортова.

Од олимпијских стадиона највећи је Централни Лењинов стадион у Лужникама, саграђен пре 10 година. Простор који заузима у околици реке Москве износи 180 хектара. По површини овај стадион је већи не само од многих градова већ и од целе европске државице Монако — Монако заузима свега 175 хектара. Стадион може да прими око 150.000 гледалаца што је преко седам пута више од укупног броја становника поменутих кнежевине.

Међу великим фудбалским стадионима прво место на свету заузима бразилски стадион у Рио де Жанеиру: на његовим трибинама може да се смести 150.000 фудбалских навијача. Као да се неко шалио: стадион је назван „Маракана“, по имену јелке мале птице из рода папагаја. Бразилски стадион, међутим није погодан за олимпијске игре: мали је и нема пратећих терена.

Стадион у Лужникама као и сва његова олимпијска браћа води порекло од дрвеног стадионског места — места где су се одржавале игре и такмичења старогрчких атлета у близини малог пелопонеског града Олимпије. Историјски подаци о олимпијским играма почињу од 776 године пре наше ере. Отада су оне редовно одржаване сваке четири године током више од једног миленијума.

ПАДИНА БРЕГА, ТРИБИНА, КОЛОСЕУМ

Старе олимпијске игре нису изгледале као данашње. Главна спортска дисциплина била је трчање. На почетку трке такмичар се онајко одбацивао од јако затегнутог конопца, а трку је завршавао додиривањем исто тако затегнутог конопца. Антички тркачи такмичили су се не с временом као данашњи, већ само један с другима. Брзина се одмеравала одока. За најбрже се говорило: „Можеш га видети само крај конопца“.

Први гледаоци нису седели већ су такмичење посматрали стојећи на падини брега дуж целе тркачке стазе. Касније је стрмина начињена и

с друге стране стазе дат јој је степенат облик и степеници су попљочани мермером. Тако је добијена трибина која је могла да прими 50.000 гледалаца и гостију из свих грчких градова. У периоду од 4. до 5. века пре наше ере слични стадиони изграђени су у многим грчким градовима: Делфима, Елидаурусу, Атини.

Када је римско царство ширећи се својим границама обухватило и Грчку, у олимпијским играма почели су да учествују и Римљани. То је истовремено значило и одступање од некадашњих традиција и постепено одумирање игара. Последње олимпијске игре одржане су 334. године (од првих их је делило 1160 година), а затим су потпуно забрањене указом императора Теодосија I.

Развој подизања стадиона у древној Риму пошао је сасвим другим путем. Римски стадиони губе самостално значење и постају само један од безначајних елемената грађевинских јединица: купатила, базена, сала за гимнастику, места за одмарање, просторија за разне представе и — малог стадиона.

У 1. веку наше ере Римљани су почели да подижу нову врсту стадиона: амфитеатре који су касније имали знатан утицај на модерне стадионе. У старој Грчкој стадиони су служили за физичко васпитање и подизање оmlадине, док су Римљани своје амфитеатре подизали за сасвим друге сврхе: борбе гладијатора, борбе с дивљим зверима и друге грађевине, често крваве прилике.

Највећичаственији амфитеатар био је подигнут у Риму. Флавијев амфитеатар или како га обично називају Колосеум (од речи колос — огроман) био је сазидан у времену од 75. до 80. године пре наше ере. Он и данас задивљује величином и импозантношћу. Размере су му ванста огромне: удобне трибине у облику елипсе имале су по дужијој оси 187,8 метара, а по малој 155,6 док им је висина износила 44 метра. На њима је могло да се смести више од 50.000 гледалаца.

Испод релативно мале арене Колосеума (53,6 x 85,8) налазили су се подруми на два и три спрата са сложеним системом степеница и пролаза. Ту су се налазили кавези с дивљим животињама до којих су водили тунели дугачки више од километра.

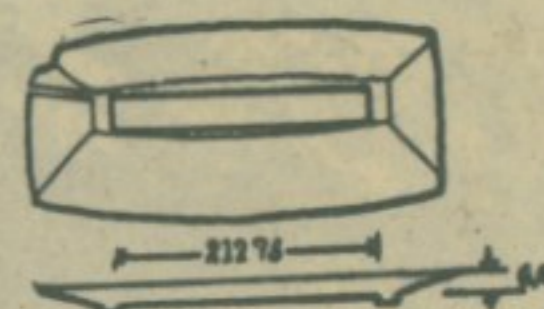
ОД АТИНЕ ДО МЕКСИКА

У средњем веку су позоришне представе, игре и спортске вежбе биле прогнане из живота. Проглашене су за паганско „махнитанье“ неспојиво с хришћанством. Ето због чега епоха феудализма није дала ниједну грађевину која би макар донекле подсећала на древне стадионе.

Стадиони су се поново „родили“ тек крајем 19. века. Подстицај за поновно подизање спортских стадиона било је обнављање олимпијских игара.

Пре нове олимпијске игре отворене су на реконструкцијом древногрчком стадиону 5. априла 1896. године, после паузе од хиљаду и по година. Стадион од белог мермера задивно је гледаоце. Али такмичења су показала и недостатке античког стадиона. Уска арена без фудбалског поља имала је стазу за

ПЛАН АРЕНЕ И ТРИБИНА У ОЛИМПИЈИ

трчање са два оштра заокрета. То је веома сметало тркачима: да не би излетели са стазе спортисти су на заокретима морали да осетно смање брзину и да се јако нагну у страну. Стаза је поред тога била мека и није пружала сигуран ослонац такмичарима.

Први модерни олимпијски стадион — са игралиштима за фудбал и стазом за трчање — био је изграђен у Лондону 1908. године. Касније су такви стадиони подигнути у

многим градовима на четири континента: у Стокхолму, Паризу, Лос Анђелесу, Берлину, Хелсинкију, Мелбурну, Риму и, на крају, у Токију (1964.). Нови олимпијски терени са свим потребним игралиштима подижу се у Мексику и на њему ће се одржавати XIX олимпијске игре. Само Африка никад није била домаћин олимпијских игара. Али, и тамо се у многим земљама подижу или су већ подигнути спортски стадиони.

РАЂАЊЕ ТРИБИНА

Овако су настале трибине на стадионима. Најпре су гледаоци стајали на падини брежуљка. Затим је падина добила облик каменних степеница које су се још касније претвориле седмита (1).

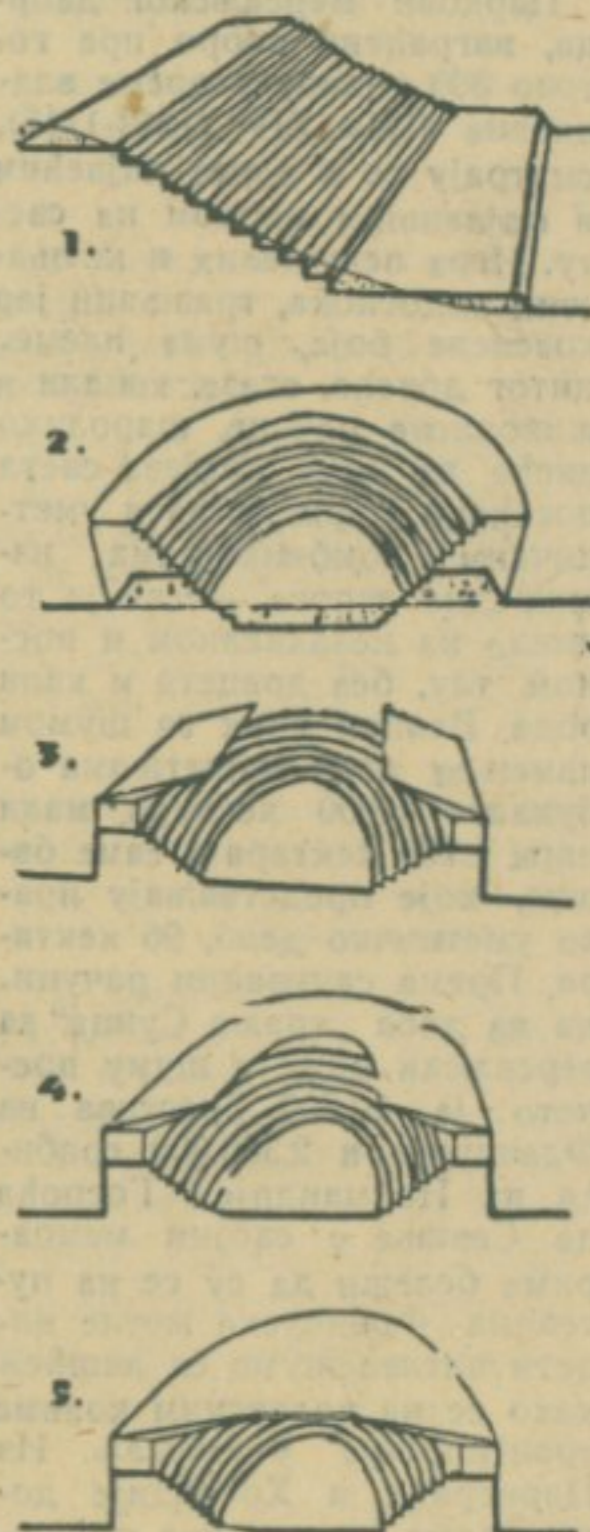
После неколико векова арена стадиона грађена је према одређеним правилима. Арена је „утонула“ у терен а ископана земља употребљена је као основ за камене трибине (2).

Још касније, ближе нашем времену, појављују се настрешнице као заштита од кише, ветра и сунца (3).

Постепено се настрешнице повећавају и наткрићују целе трибине. Тиме је арена заштићена од ветра (4).

Да би био потпуно независан од ђуди природе, читав стадион долази под кров. То су први „дворци спорта“ који могу да приме до 50.000 особа (5).

Древногрчки стадион у Олимпији. Општи поглед, план арене и трибина.

ЖЕНЕ ПИРАТИ

ЦИЦАНИ ЦЕК АНЕ БОНИ

З огледала се у обичног матроза Цемса Бонија, који се сродно с пасатима и морским струјама и хвалисао се набреклим мишићима и живописним истетовинним цртежима на грудима. Дознавши да то и упознати изабраник, њен отац их је обоје избацио из куће. Догодило се то 1714 године.

Не премисљајући много пар је кренуо на острво Ново провиђење, пиратско легло Бахамских острва, заичај разбојника, одбеглих робљаца и разних бадавација који су ту нашли уточиште пред законом.

Ту су се стицали пиратски бродови који су пловили океанима од Лукатана до Флориде, од Њуфаундленда до Рта добре наде, отискујући се све даље на пучину, све до Иадија.

У то време на пиратском небу појавила се нова велика звезда — неки Рекен, прозван Цицани Цек због тога што је годинама, не перући их, носио једне те исте панталоне од пругастог цица — округла и смео морски разбојник.

Цемс Бони није имао ништа против службе на његовом броду и кренуо је Цицаном Цеку. Ана је пошла за њим.

— Хоћеш у службу? — запитало је Рекен процењујући Цемсове мишиће. — Добро, пењи се на палубу.

— А ја? — умешала се Ана и дрско погледала свемоћног Реkena.

Морнарски обичаји забрањивали су да се жене узимају на море. Несрећа и пропаст очекивали су брод на коме би се налазила жена — веровали су морнари. Знао је то Цицани Цек. Знао је и Цемс Бони.

— Одази, Ана — казао је Али, капетан је узео жину за руку. Цемс, схвативши његове намере, машио се ножама. Сутрадан су нашли Цемса у луци полумртвог. Тек што се повратио кренуо је да тражи Ану, али она је у то време била већ далеко на пучини, на „Змају“, једрењаку Цицаног Цека. У мушком оделу и под именом Андрес, јични се није разликовала од осталих чланова посаде: за њену тајну знао је само капетан. Почела је тешка и сурова служба на пиратском броду прекидана мањим и већим сукобима с трговачким лађама, борбама прса у прса и теревенкама после победа.

Ана ни у чему није заостајала за мушкарцима: ишла је с њима у напад, прескакала на заробљене бродове, витрала сабљом, одсецала главе, чувала стражу и пуцала прецизно од сваког морнара.

После неколико месеци Ана је престала да пред посадом скрива своју тајну. Пошто је постала жена Цицаног Цека

није се више бојала да ће је са палубе бацити у море, тим пре што је пиратски брод почела да прати невероватна срећа. Једрењак се увек враћао на Бахамска острва пун злата и сребра и то у таквим количинама да му је на плену могао да завиди и краљ пирата рићобради Морган. Не једном су „Змај“ и његова посада били на иници пропаст али су је увек срећно избегли.

У то време је Енглеска, схвативши да јој се Бахамска острва све више измичу испод руке и да пирати не намеравају да свој плен деле с краљевском ризицом, одлучила да заведе ред у гусарском гнезду. И једног лепог дана на хоризонту се указала енглеска ескадра коју је предводио краљевски изасланик сер Вуден. Ескадра се појавила у часу када је „Змај“, у котвљен у пристаништу, и стваривао плен. Видевши да се овога пута неће извући, пирати су послали у сусрет ескадри мали брод с преговарачима које је предводио сам Рекен. Они су изјавили спремност да се покоре и служе енглеској круни ако им се остави дотле опљачкано благо и ако нико од гусара не буде кажњен.

Одговор је сместа уследио, додуше не центлменски, али потпуно недвосмислен: по сер Вудеовом наређењу један од морнара спустио је панта-

лоне и гусарима-парламентарцима показао онај део леђа који је изгубио своје пристојно име. Цицани Цек једва је имао времена да одговори истим тестом и да се врати на свој једрењак који је већ дизао сидро. Енглеска ескадра самоуверено је кренула према пристаништу снамером да затвори излазак из луке, а према њој је пловио „Змај“ пуцајући из свих топова. Ана је стајала на самом кљууну шаљући један метак за другим. Загрмело је и са британских бродова, али прекасно. У последњем тренутку пиратски једрењак пробио се на отворено море.

Једном су с палубе „Змаја“ приметили чамац у којем је лежао неки потпуно немоћан младић. Извукли су га на палубу. Слово „П“ и лобања са укрштеним костима истетовинрани на руци сведочили су да припада клану пирата. Показало се да је спасени младић такође жена-пират. Звала се Мери Рид. Њен живот није био ништа мање необичан од живота Ане Бони. Када је Мери навршила тринаест година, предали су је у декача и под именом Мак дали је у службу код једне богате леди. Убрзо је девојчица побегла од цангриваце и набуците даме и ступила као „мала“ на један енглески брод. Затим је била драгон у холандској пешадији и удала се за једног војника из свог пука. После мужевљеве смрти служила је као морнар на једном холандском броду који је недалеко од Бермуда пао пиратима у руке. Тада је и она постала пират. Једрењак на коме је служила потопио је један шпански брод и Мери-Мак, спасаваши се чудом, доспела је на палубу „Змаја“. У читавој историји европског гусарства то је једина случај да су се на једном броду налазиле две жене.

Занимљиво је: и поред безграничне смелости која се граничила с безумљем и многих борби у којима су уче-

ствовале, Ана и Мери ниједном нису биле рањене. Окружавао их је ореол славе, бесмртности, непобедивости. Ни један морнар није се усуђивао да их увреди а када је један новајлија покушао да обујми Мери, она га је ударцем песнице оборила на под, изазвала га на двобој сабљама и — убила.

Иако с две жене на палуби, „Змај“ је и даље ређао успех за успехом. Његов најкрупнији плен био је један од најлепших шпанских ратних бродова. Подробености о његовом заробљавању нису познате јер је шпански адмиралитет ћутао стидећи се тог пораза. Али, то је истовремено био и последњи „Змајев“ успех.

Већ две године једрењак је пловио морима. Људи нису знали за одмор на суву: једино њихова пристаништа били су неки пусти, једва насељени заливи. Уновчавање заробљених товара потпуно је зависило од добре воље прекупача и селеваца. Дисциплина је слабила. Све чешће су се увече на столовима на броду по-

јављивали бурад с вином, карте и коцке. „Центлмени среће“ — како су се пирати називали — коцкали су се, губили, добијали и опет добијено губили, напијали се до бесвести. И једне такве ноћи, кад су били потпуно неспремни и неспособни за борбу, напали су их добро наоружани енглески бродови.

Заробљенике су пребацили на Јамајку и предали их суду. Суђење је трајало два дана — 16. и 17. новембра 1720. године — и читава посада, њих око три стотине, осуђена је на смрт вешањем. Осамнаестог је казна била извршена.

Женама је суђење одвојено и оне су такође осуђене на смрт. Мери Рид је обешена, али је Ана Бони успела да се спасе. Њен отац употребио је своје везе и новац и неопкупљива богиња правде чврсто је затворила оба ока. Извршење казне било је најпре одложено, а затим је дошло краљевско помиловање. Није се вратила оцу и не зна се где је завршила своје дане.

ГРАДИТЕЉИ

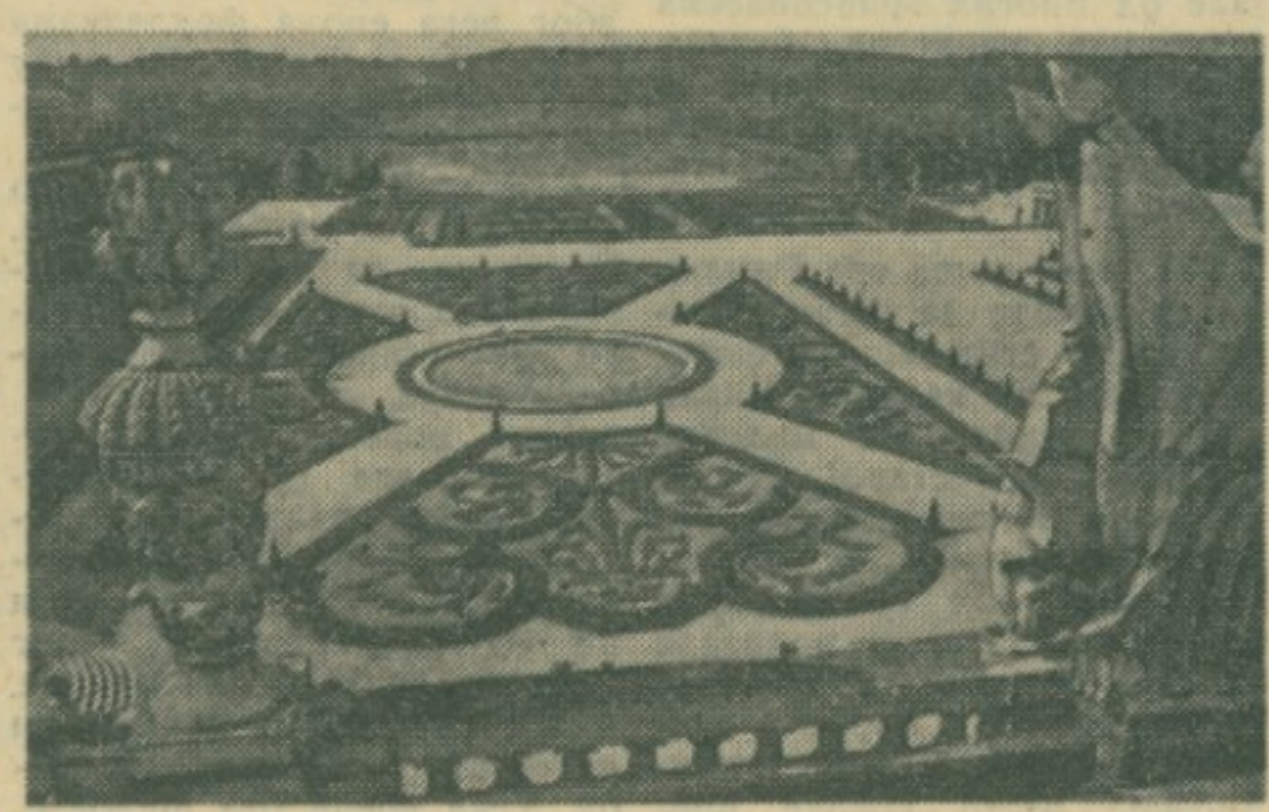
НАЈЛЕПШИХ ПАРКОВА

Паркови Версаљског дворца, изграђени скоро пре готово 800 година у време владавине Луја XIV (1643-1715), сматрају се и данас највећим и најлепшим парком на свету. Игра пенушавих и китњастих водоскока, травњаци јаркозелене боје, шуме племенитог дрвећа, стазе, канали и живописне речнице, шаролико цвеће из свих крајева света посађено у фигурама и уметничким комбинацијама извирне лепоте — све је то никло на незахваљном и постојном тлу, без дрвца и капи воде. Велики парк са шумом намењен лову и шетњама обухвата 6.000 хектара, мали парк 1.700 хектара а саме баште, које представљају право уметничко дело, 96 хектара. Према сачуваним рачунима из доба „краља Сунца“ за версаљски парк и шуму пренето је 10.000 брестова из Фландрије и 2.380.000 грабића из Нормандије. Госпођа де Севинје у својим мемоарима бележи да су се на путевима Француске могле видети читаве шуме са лишћем како се на воловским колима транспортују у Версаљ. Из Цариграда и Холандије допремљене су локвице најлеп-

шег цвећа а из Шпаније донете огромне количине стабала ивараце и јасмина.

Многобројне посетиоце Версаља, и данас највише задивљују водоскоци и огромне количине воде доведене каналима и подземним водовима са удаљених река. У време Луја XIV било је укупно 1.400 водоскока, али је истовремено могло да ради само 450. Данас у Версаљу функционише 670 водоскока: они шаљу увис 3.665 кубних метара живописних сплетова водених струкова на час. Највиши је млаз звани „Драгон“ који пара небо чак до висине од 26 метара, а плаве воде широки Велики канал дугачког 1.670 метара и данас одушевљавају туристе. Вода за потребе Версаља доводи се из Сене која је удаљена осам километара. Исконани су огромни тунели под земљом, отворени канали, подигнути аквадукти и канализација. Вода одузета од реке стицала се у огромни базен капацитета осам милиона кубних метара и три велика резервоара код самог Версаљског дворца. Затим је помоћу пумпи, које су покре-

тали коњи и ветрењаче, убацивана у цев водоскока из чијих је разноврсних грла шикљао пенушави сплет. Од јутра до мрака Версаљ је лично на призор из бајке. Ноћу су ватромети парали небо, опојни звуци музике треперили ваздухом, песми и раскалашном весељу племства није било краја. По налогу краља, који је познат као мецена многих књижевника (Корнеј, Расин), главни режисери забаве били су Воле Виконт, славни комедиограф

Молијер и највећи копозитор Француске тог доба — Лили.

Обим Версаљског парка данас износи 43 километра а сваке године га посећује два милиона туриста.

Неостворен сан моћног „краља Сунце“ био је да сви водоскоци раде истовремено. Стога је он августа 1684. године одлучио да сву воду реке Ере, која је протичала 90 километара даље од Версаља, скрене за потребе свог парка. Остварење овог подухвата поверено је војсци. У току три године 30.000 људи радило је даноноћно. Хиљаде их је оболело од маларије. Саграђени су циновски аквадукти од којих су неки били два пута виши од катедрале Нотр Дам. Још и данас 55 километара далеко од Версаља, могу се видети остаци недовршеног аквадукта Ментенон. Пројект, који долази у ред највећих грађевинских подухвата у историји, никада није довршен. Избио је рат и Луј XIV је од њега морао да одустане.

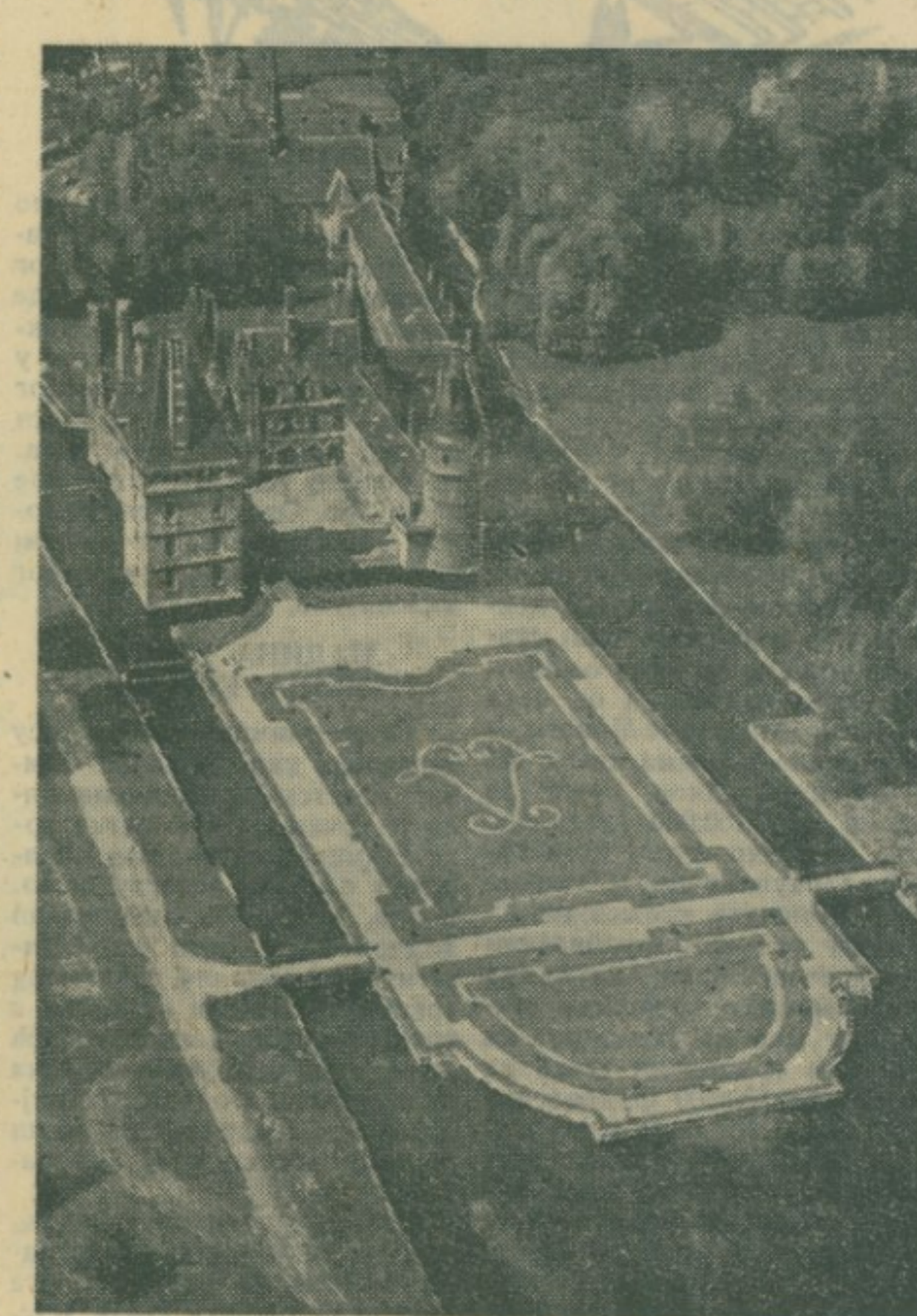
Најлепши парк на свету дело је баштована Андре ле Нотра рођеног 1613. године. Његов отац био је шеф баштована Луја XIII у Тијеријама, а дед му је као баштован радио код Катарине Медичи. Ле Нотр је био образован човек. Познавао је одлично сликарство и поседовао збирку слика великих мајс-

тора. Градио је паркове и пре Версеља али га је тек овај учинио славним широм Европе. Краљеви и најбогатији племићи оног времена отицали су се о њега. Енглески краљ Чарлс II молио је Луја XIV да му га уступи, тражили су га Холандија, Белгија, Шведска, затим Гвијемонт, Пруска, Чешка и Мађарска. Руски цар Петар Велики продужио је боравак у Версаљу само да би упознао чари његовог парка. Пошто није могао да стигне на све стране, Ле Нотр је слао другима своје рођаке и ученике. Један од његових ученика Пјер ле

Блон подигао је недалеко од Петрограда краљевски парк Петерхоф, који је назван Версаљ на води.

Ле Нотр је имао 87 година када је умро. У наслеђе је оставио 90 најлепших паркова Европе, дивну кућу намештај и слике, али ни пребијене паре. Када је имао 62 године краљ је учинио племићем и упитао какав жели да буде његов грб.

— Ја већ имам свој грб — одговорио је скромни баштован — То су три пуца на купусном листу. Зар бих могао да заборавим будак, сире? Не дугујем ли њему све?

СВА ТРИ СНИМКА ПРИКАЗУЈУ ДЕТАЉЕ ИЗ ВЕРСАЉА

ИЗ ИСТОРИЈЕ ПОДВОДНОГ СПОРТА

МАСКА И ПЕРАЈА ПРОНАЛАЗАК ДА ВИНЧИЈА

нијалног уметника, има не колико веома занимљивих конструкција гњурачких апарата и спортских реквизита.

Још су се стари Грци и Римљани служили цевчицама за дисање под водом. Сведочанство о томе оставили су нам Аристотел и Плиније. Леонардо да Винчи усавршио је цевчицу за дисање додавши јој круг од плуте која се поставља тако да горњи део цеви увек буде над водом чиме се омогућује гњурцу да слободно дише. Дужина цевчице износила је један метар.

Цевчица за дисање Леонарда да Винчија није била намењена за пливање

под водом већ, како је он сам написао испод једне од скица, за „ходање по дну“. Потпис испод једног другог цртежа даје одговор на питање коме је овај проналазак био намењен: „Овај инструмент користити у Индијском океану за вађење бисерних шкољки“.

За ловце бисера Леонардо да Винчи је пројектовао и аутономни гњурачки костим. На жалост, принцип његовог рада није нам довољно познат. Основни део костима био је такозвани „прслук за дисање“ који као оклоп обухвата тело и диже се толико високо да се и уста нађу у њему. У својим забелешкама да Винчи га још назива „оклопни прслук“.

При спуштању у воду гњурец треба да има са собом две мале вреће с пепском. Нарочито је занимљив један детаљ ове гњурачке опреме: маска са застакљеним отворима за очи. „Маска има стакла за очи

МАСКА СПОЈЕНА С „ПРЛУКОМ ЗА ДИСАЊЕ“

ВОДЕНЕ СМУЧКЕ ОД ПЛУТЕ

АУТОНОМНИ ГЊУРАЧКИ КОСТИМ С „ПРЛУКОМ ЗА ДИСАЊЕ“

као наочаре за снег и оклоп с бодљама против опасних риба-грабљивица“. Маска покрива уста, нос и очи. Једном речју, то је прототип модерне маске коју употребљавају гњурци.

Занимљиво је да Леонардо да Винчи упоређује стакла на гњурачкој масци с наочарима за снег, што доказује да се интересовао и за алпинизам.

Сачуван је цртеж који приказује пливача с капом, заштитним наочарима и ваздушном кесом на грудима. Ваздух у кеси био је довољан за једно спуштање под воду.

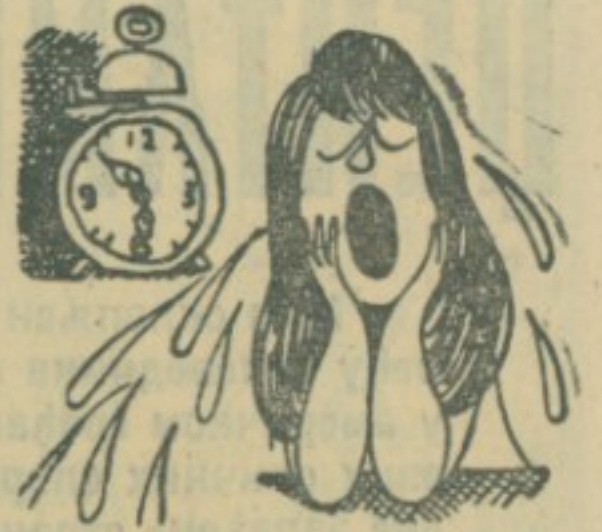
И пераја су проналазак Леонарда да Винчија. У Париској националној библиотеци чува се скица коју је да Винчи нацртао 1488. године. Пераја подсећају на рукавицу са издуженим прстима и опнама између прстију. Да Винчијева пераја разликује се обликом од данашњих, али принцип потпуно исти.

ПРОТОТИП МОДЕРНИХ ПЕРАЈА (1488. ГОДИНА)

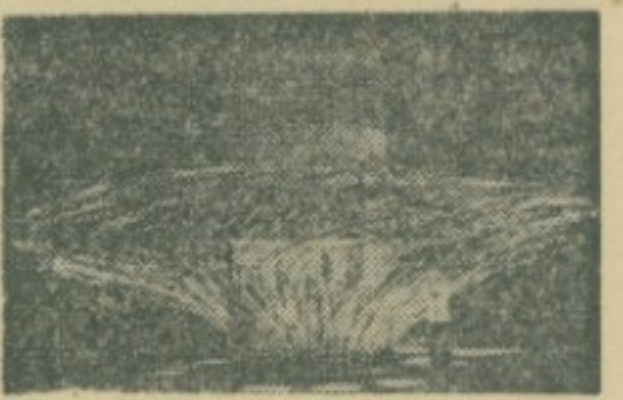
Леонардо да Винчи размишљао је и о спасавању људи приликом разних несрећних случајева на води, а нарочито приликом бродолома. Сачувао је неколико скица такозваног појаса за спасавање. У једној његовој белажници записано је: „У случају бродолома неопходно је имати при себи кожно одећу која не пропушта воду. Пре но што скочи у море, бродоломник треба да кроз цевчицу надува одела“. Да Винчи је сматрао да се то одело може користити и као врећа за дисање. Писао је: „Ако таласи сметају настрадао да дише, онда он извесно време може кроз цевчицу дисати ваздух из вреће“.

Најзад треба поменути да су и смучке за воду изум Леонарда да Винчија. Он је предлагао да се ове смучке праве од плуте и да се на штапове за отискивање поставе танке плоче, такође од плуте.

МАРАТОНСКО ПЛАКАЊЕ

Недавно је у Филаделфији одржано такмичење у маратонском плакању. Победница је била деветнаестогодишња Керол Хејди којој је успело да четири часа непрекидно плаче без помоћи надражујућих средстава. Друго и треће место заузели су професионалци у плакању, то јест особе које за плату плачу на сахранама. Жири је приметно да се сви учесници нису придржавали спортске етике: изванредан број искључен је из даљег такмичења јер су прибегли недозвољеним средствима — хемикалијама које изазивају сузе.

УНУТРАШЊОСТ ЈЕДНОГ ГЕНА

Лекари који су Јуна месеца у Чикагу присуствовали Конгресу америчких медицинских друштава били су изненађени овим необичним предметом који се види на нашој слици. Наиме, он им је истовремено лично и на летећи тањир и на модерну скулптуру. У ствари то је био модел једног гена увећаног 250.000 пута, први који је досад начињен. На овом моделу стручњаци ће моћи да проучавају процесе који се одвијају у унутрашњости хромозома живих ћелија и омогућити им да их лакше разликују.

ЋУДИ АДМИНИСТРАЦИЈЕ

Седмог септембра 1898. године у саобраћајне књиге париске префектуре уведен је први такси који је добио број 16.000, а назван је „фијакер са мотором“. Ускоро је прекрштен у таксауто, да би убрзо постао такси. Али, због чега је овај први такси добио број 16.000 а не број 1 ни до данас није одгонетнуто.

каде до друге, пипали пуне болесника и давали ињекције за јачање срца.

Последње жеге столећа, коју је тек после десет дана ублажила спасоносна плаха киша, биле су поразне. На улицама је лежало преко 2.000 липсалих коња. Чак и када је престала топлота умрло је још 70 исцрпљених људи. Овај страхан талас топлоте покосио је само у Њујорку 3.000 грађана.

НАЈВЕЋА ЖЕГА МОДЕРНОГ ДОБА

Било је то августа 1896. године. Једне недеље, у току ноћи, најтоплији талас у историји новијег времена захватио је источне обале САД. Већ у уторак температура у хладу износила је у Њујорку 32,2 степена, у Сент Луису 36,7, Чикагу 35,6 и Провидансу 32,2. У среду се температура у Њујорку попела на 34,2 степена, а у петак на 36 степени.

У почетку су грађани Њујорка у својим утегнутих оделма и даме у оклопима старомодних корсета некако одолевали жеги. Коњски трамваји су опустели док су бродови за превоз путника били крцати. Плаже су врвеле.

Жега, која је била још страшнија због великог процента влаге у ваздуху, почела је да добија размере катастрофе следеће недеље, 10. августа. Исцрпни радници нису имали снаге да подигну терет или помере полугу, у Њу Церсију и Пенсилванији затворене су фабрике, пољопривредна газдинства и рудокопи престали су са радом.

Здравље људи је било угрожено. Многима су страдала и нерви и делиријум је почео да мути мозгове. Млади интернист болнице Сен Цонс у Бруклину др Самјуел Грубс описао је симптоме јед

Хиљаде људи беспомоћно су умирале на улицама Њујорка. Фабрике су престале да раде. Трамваји са коњском запрегом више нису функционисали. Температура тела многих људи износила је преко 43 Целзијева степена. Радјард Киплинг, који се у то време нашао на пролазу кроз Њујорк, одржао је конференцију за штампу са новинарима који су белажили његове речи — у води.

ног чудног обољења: нагло је долазило до поремећаја механизма за регулисање температуре организма. Нервни систем је добијао да функционише и температура тела се нагло пела до 43,3 степена, па чак и више. Овако високе температуре нису забележене ни приликом најтежих инфективних обољења.

Примећено је необично понашање многих грађана, који ма је топлота помутила разум. Тако је неки Исак Табор саопштио пријатељима да ће скочити са обале у Ист ривер да се освежи. Међутим он није знао да плива и потонуо је као камен. Један мيران грађанин напао је другог ножем због тога што га је овај у шали упитао да ли му је претопло. И животиње нису могле издржати врућину. Многи пси су побеснели. Ко-

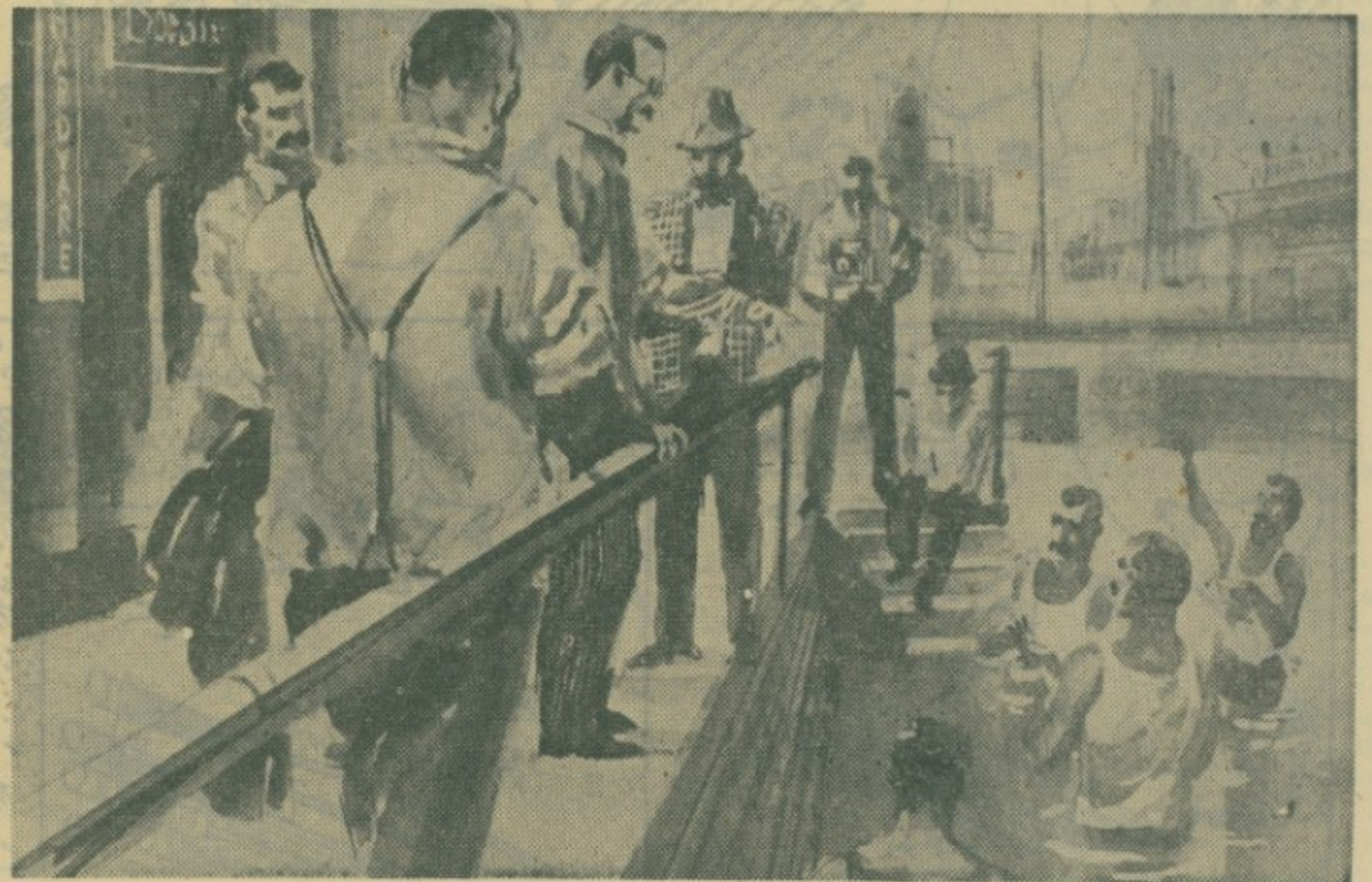
њи упрегнути у трамваје масовно су липсавали.

У уторак 11. августа термометар је забележио температуру од 44,4 степена. У току тог дана било је 386 смртних случајева од којих је 181 изазвала топлота. Број лекара и особља мртвачнице је морао бити удвостручен. Јавна купатила и плаже радили су и дану и ноћу. Наређено је да од подне до четири часа по подне све радње у граду буду затворене. Радјард Киплинг који је тих дана пролазио кроз Њујорк, одржао је конференцију за штампу са новинарима који су се угодно брчки држећи нотесе високо изнад главе.

Топлотни талас није попустио и умирање од топлоте је добило размере праве епидемије. Хиљаде жртава сунчанице пристизало је свакод-

невно у болнице. Поступак је био необичан. „Сваки болесник чија је температура износила преко 40 степени, писао је др Грубс, одмах је свлачен наг и стављен у каду са ледом. Затим су му болничарке стављале хладне облоге на чело“. Оболели су се различито понашали. Једни су били утучени а други необично

раздражени. Један металски радник, огромна људина, имао је температуру 43,3 степена. Ускочио је у каду с ледом и раздрагано ускликују: „Дивно! Како небеско осећање на овој псевој жеги!“ Он је наставио да говори и одједном је пао у кому. Лекари га нису могли спасти. Лекари су трчали од једне

ЦЕНТАМЕНСКИ СПОРАЗУМ

Мир склопљен 19 априла 1865. године између заповедника војних снага Севера и Југа у америчком грађанском рату разликује се од свих сличних споразума закључених између две зараћене стране

Рат између Севера и Југа, који је трајао готово пуне четири године, био је изузетно крвав. Снаге Севера биле су надмоћније у сваком погледу сем у једном — командном. На челу јужних снага налазио се генерал Ли, један од најспособнијих војсковођа које је Америка икад имала. Али и поред својих изванредних квалитета, он није могао да изађе као победник у борби са бројнијом, надмоћнијом, боље опремљеном и наоружаном војском Севера. Кад је схватио да је сваки даљи отпор узалудан, обратио се свом штабу овим речима: „Морам да одем до генерала Гранта и понудим предају наших снага, мада бих сто пута радије умро“.

Кад је о томе био обавештен, генерал Грант је послао свог ађутанта пуковника Маршала да допрати Лија на одређено место. Осим тога наредио је да га хитно обавесте

о доласку генерала Лија и чим је овај стигао Грант је и сам пожурио на место састанка да га сави противник не би чекао. Иначе два генерала су се добро познавала јер су били заједно у мексичком рату. Овај рат био је прва тема њиховог новог сусрета под необичним околностима.

Био је то, вероватно, најчуднији акт предаје у историји ратова. Условне није, како је то уобичајено, постављао победник већ побеђени. Заправо генерал Ли је изразио своје жеље а генерал Грант их је прихватио. Прво, Ли је тражио да поред војника и сви официри одмах буду пуштени својим кућама. Друго, Ли је захтевао да се такође сви коњи врате својим власницима како би они и имали да чиме обрађују њиве. И треће, Ли је тражио да му се одмах да већа количина хране за 25.000 заробљених војника Севера.

Генерал Грант је без речи прихватио све услове побеђеног генерала, али уз једну примедбу — да официри Југа даду реч генералу Лију да ће убудуће бити лојални. Генерал Ли је одговорио да пристаје на то и да је убеђен да ће његови официри то учинити.

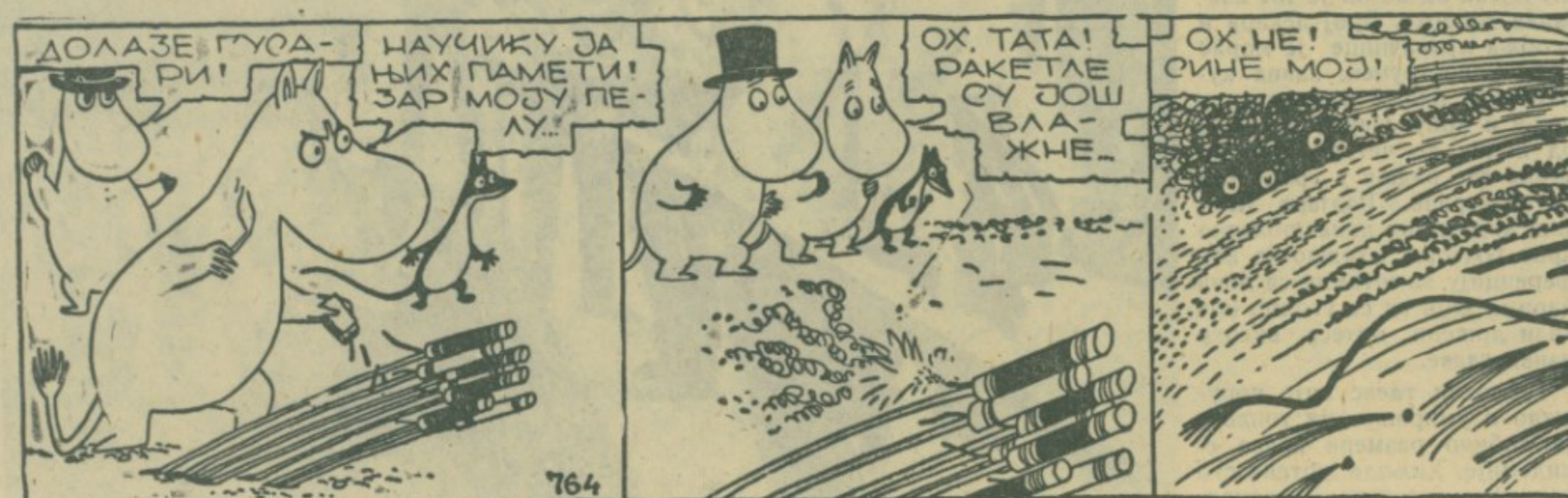
Сутрадан је потписан уговор о миру. Почела је предаја јужних јединица. Морали су да предају оружје, али су личну опрему и коња задржавали. Генерал Грант је одмах отпутовао у Вашингтон јер, како је касније рекао, ни је могао да гледа те храбре људе како се предају.

Генерали Ли и Грант видели су се још само једном. Када је генерал Грант постао председник Сједињених Америчких Држава, понудио је генералу Лију највеће положаје у земљи али је овај то одбио. Ли је био председник једног малог колеџа у Лексингтону и у том својству је једном отишао до Гранта у Белу кућу да тражи помоћ за свој колеџ. Помоћ му је била одмах додељена.

У ОЧЕКИВАЊУ МИРА

МУМИН НА ПУСТОМ ОСТРВУ

ДАЛТОН — ОСНИВАЧ АТОМИСТИКЕ

Ове године научници широм света прослављају двестоту годишницу рођења Јона Далтона (1766—1844), једног од највећих енглеских хемичара. Далтон је био свестрани геније: занимале су га хемија, физика, математика, метеорологија и филозофија — али његово име је првенствено везано за примену атомске теорије материје на хемију. Оно што је описао као своју „доктрину честица“ он је изнео у току низа предавања у Лондону зиме 1803. до 1804. године и поново — са многим појединостима — 1809. до 1810. године.

Његова је теорија претпостављала да се материја састоји од посебних честица одређене величине и тежине и да се маса једног елемента састоји од честица које су по свему сличне. Разуме се, све је то био само скромни почетак огромног научног истраживања које су наставили сви који су га следили на другим пољима, али он је заједно са Менделеејевом и Редерфордом, поставио темеље савременој научној атомистичкој.

Године 1822. Далтон је посетио Париз где су му истакнути француски научници указали велике почести. Присуствовао је и једном састанку Француске академије и посетио лабораторије чувених хемичара. Године 1826. Научно друштво доделило је Далтону прву медаљу која је тада заведена. Председник Друштва говорећи о Далтоновим достигнућима, рекао је да се „она могу упоредити са Кеплеровим у астрономији“. Није могао да утврди колико је Далтон задужио науку, јер сав потоњи развој у хемији дугује понешто његовим идејама. Чињеница да су атоми компликованије структуре но што је он могао да сагледа у то доба, ни у ком случају не умањује вредност његове атомске теорије материје за физичку и хемију. Он није предвидео цепање атома, али је схватио атом као основну, честицу хемијских елемената.

ИЗ ДРЕВНЕ МУДРОСТИ

ЗАТО ПИШЕ

Неки Атињани захтевали су од Еурипида, славног писца трагедија, да неке стихове из трагедија избади, на шта им он одговори:

— Ја обично драме састављам да народ поучим, а не да мене народ учи.

ПРИЧА СЕ

Прича се да је филозоф Анаксагора, кад је чуо за смрт јединог сина, казао:

— Знам да сам смртника родио.

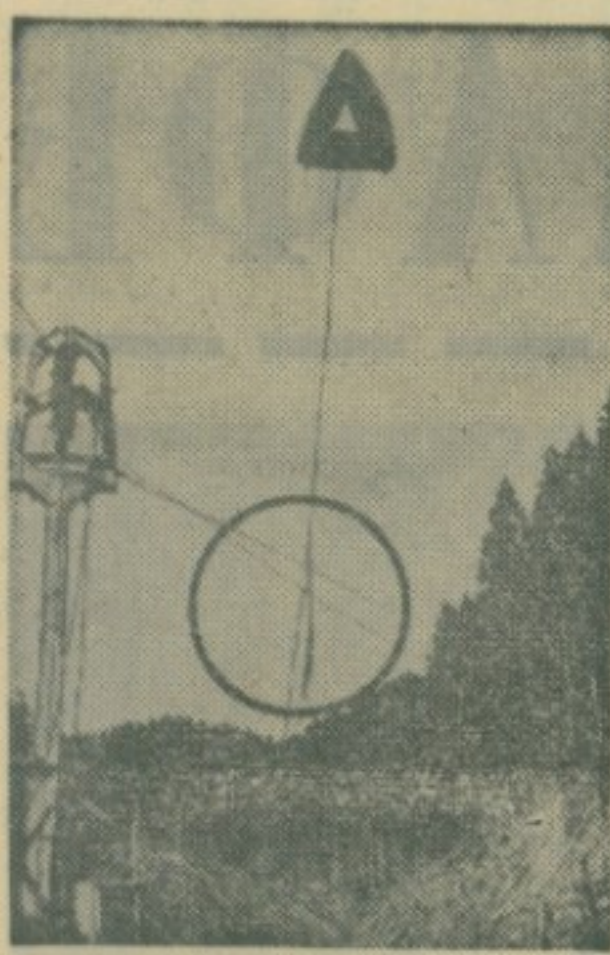
ВЕШТ ОДГОВОР

Када је Александар Велики победио индијског краља Пору, он га упита:

— Кажи на који начин желиш да с тобом поступаш!

На то Пор одговори:

— Краљевски.

И ЗА ПРЕНОШЕЊЕ БАЛВАНА...

Два огромна балона, црвен и сребрнест, конструисали су стручњаци америчке компаније Гудир и првобитно их наменили васионском истраживању. Међутим, данас се ови балони употребљавају за преносење ваздушним путем и најтежих балвана.

На нашим сликама види се како један моторни чекрк помоћу кабла и уређаја направљеног у облику балона, дугачких по 3,30 метра и напуњених хелијумом, брзо подиже балване.

Чиме се баве млади Французи

Једна недавно извршена анкета је показала да у своје слободно време 25 одсто младих Француза најрадије иде у биоскоп, 22 одсто се бави читањем, 21 одсто одлази у шетњу или на састанке, 13 одсто посећује играчке или иде на журеве, 8 одсто слуша радио, 6 одсто гледа телевизију, такође 6 одсто се бави спортовима или одлази на излете, 4 одсто иде у позориште или на концерте, а само 1 одсто се бави неким корисним занатом или, оправља нешто у кући.

ЦИНОВСКИ ТОЧАК

Амерички инжењер Џорџ Ферис изградио је многе мостове, тунеле и друге „озбиљне“ објекте. Али, иронијом судбине његово име потомство није запамтило по мостовима и тунелима, већ по једном његовом „неозбиљном“ пројекту: циновском точку какав се може видети у свим већим забавним парковима. У неким земљама тај точак и данас зову „Ферисовим точком“.

Сама идеја циновског точка прилично је једноставна. То је у ствари обичан точак за бицикл увећан готово 100 пута. Али, да би се он конструисао

било је потребно огромно техничко искуство и знање; тај подухват не би успео човеку који до у танчине не познаје принципе теоријске механике и технологију метала.

Да би се точак конструисао и изградио требало је начинити јаке моторе, преноснике, осовине. Огроман точак морао је бити тако изграђен да издржи чак и ураганске ветрове који су чести у Америци, као и динамичка оптерећења која настају приликом окретања.

У јесен 1892. године на терену будуће међународне изложбе у Чикагу, Џорџ Ферис почео је да поставља темеље за овај точак. Готово 4 хиљаде кубних метара бетона, положено у јаму дубоку 10 метара, послужило је као темељ за два подупирача висока као десетоспратнице. На

подупираче је положена подуга тешка 45 тона.

За полуку, највећу која је дотад изливана у Америци, био је причвршћен точак са 36 кабина од којих је свака била тешка по 13 тона. Точак се покретао помоћу ланчаног

преносника, заправо помоћу две парне машине од по 1000 коњских снага.

Успех нове атракције био је толики да су се трошкови за изградњу (око пола милиона долара) исплатили већ после 14 седмица.

ДЕЗИНФЕКЦИЈА ПРТЉАГА

У Карлсруеу (Западна Немачка) одржан је симпозијум о дерадијацији хране под покровитељством Међународне агенције за атомску енергију и ФАО. По одлуци овог симпозијума, од 1967. године почеће да ради експериментално постројење за дезинфекцију путничког пртљага на аеродрому у Хонолулуу. Амерички представник објаснио је потребу овог постројања позивајући се на

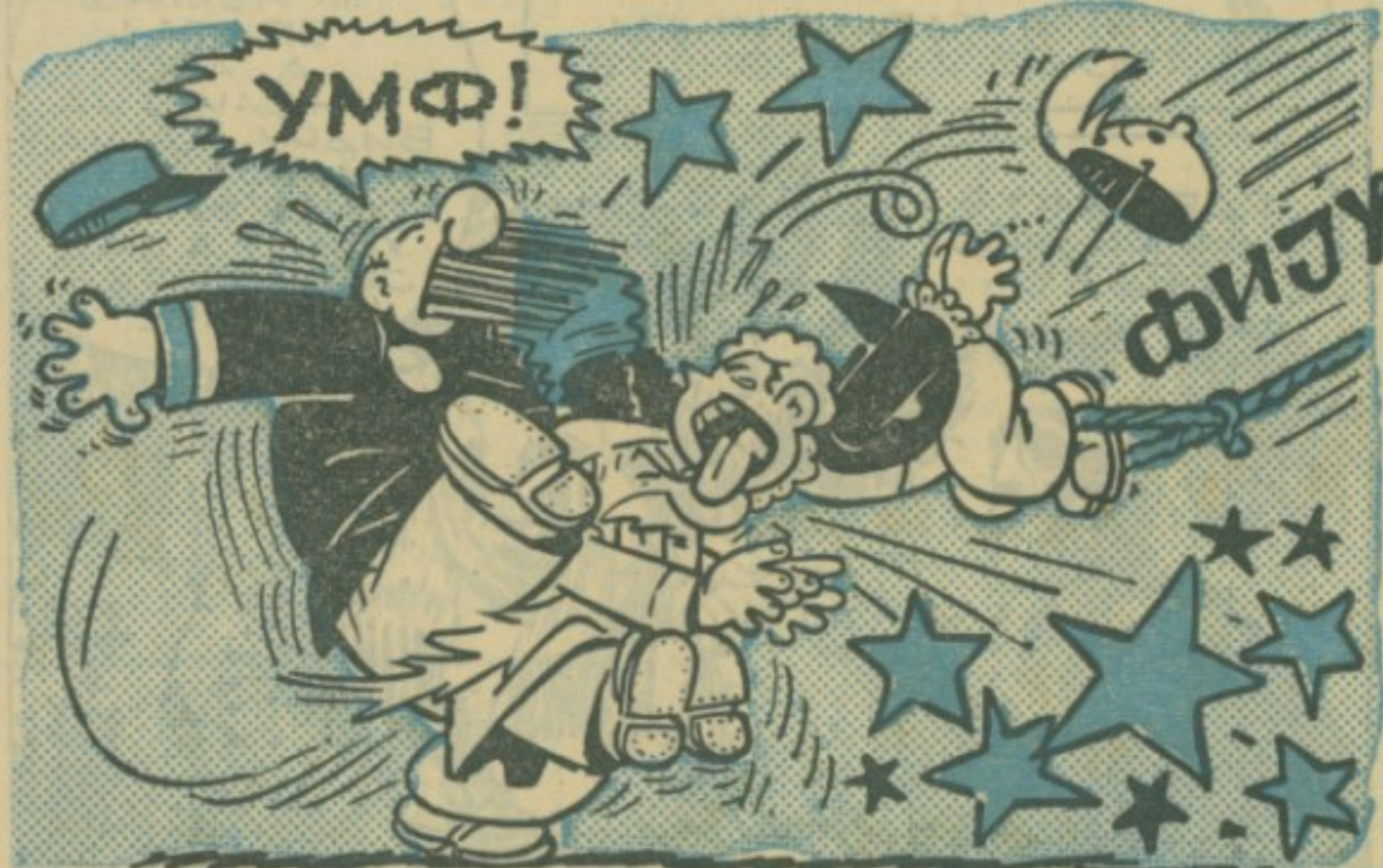
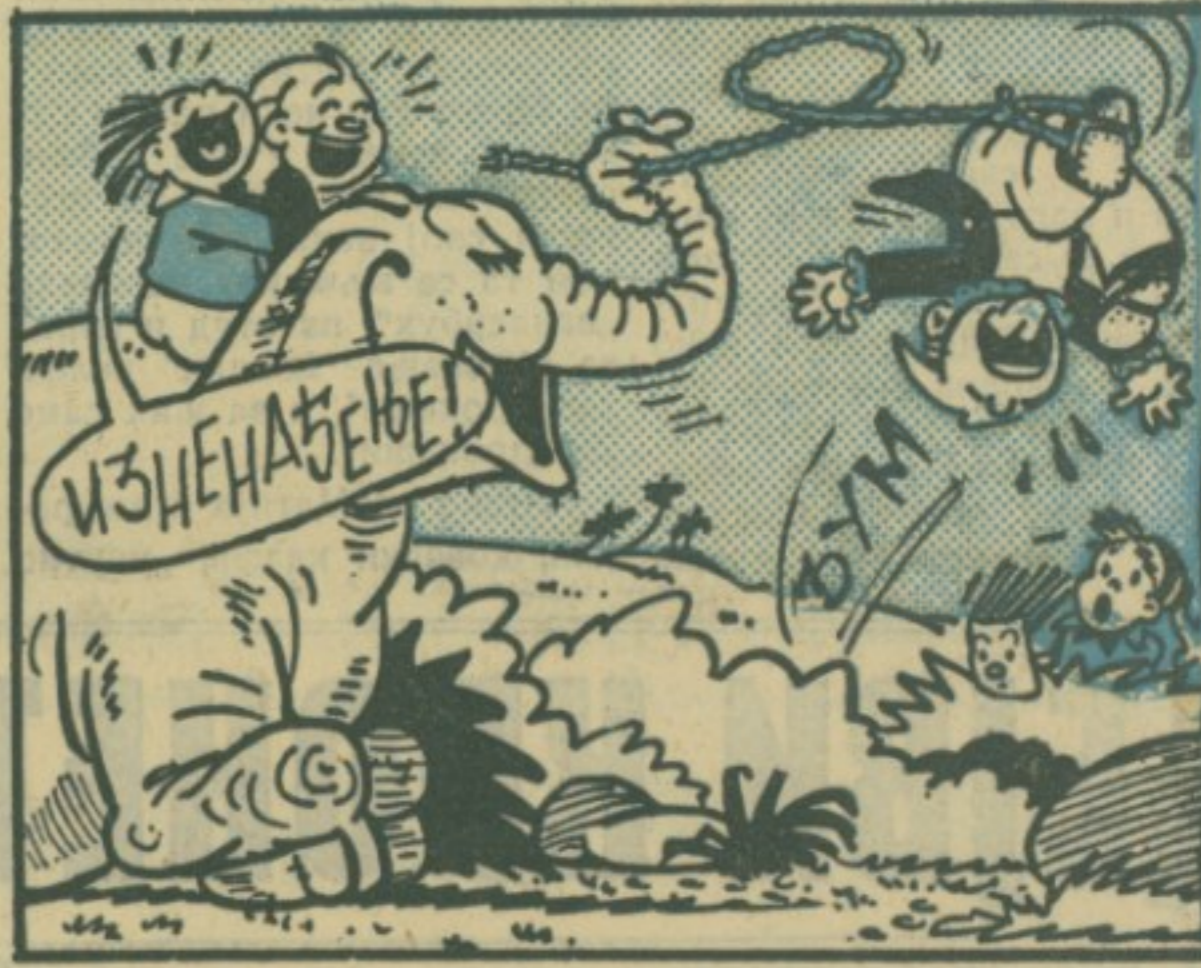
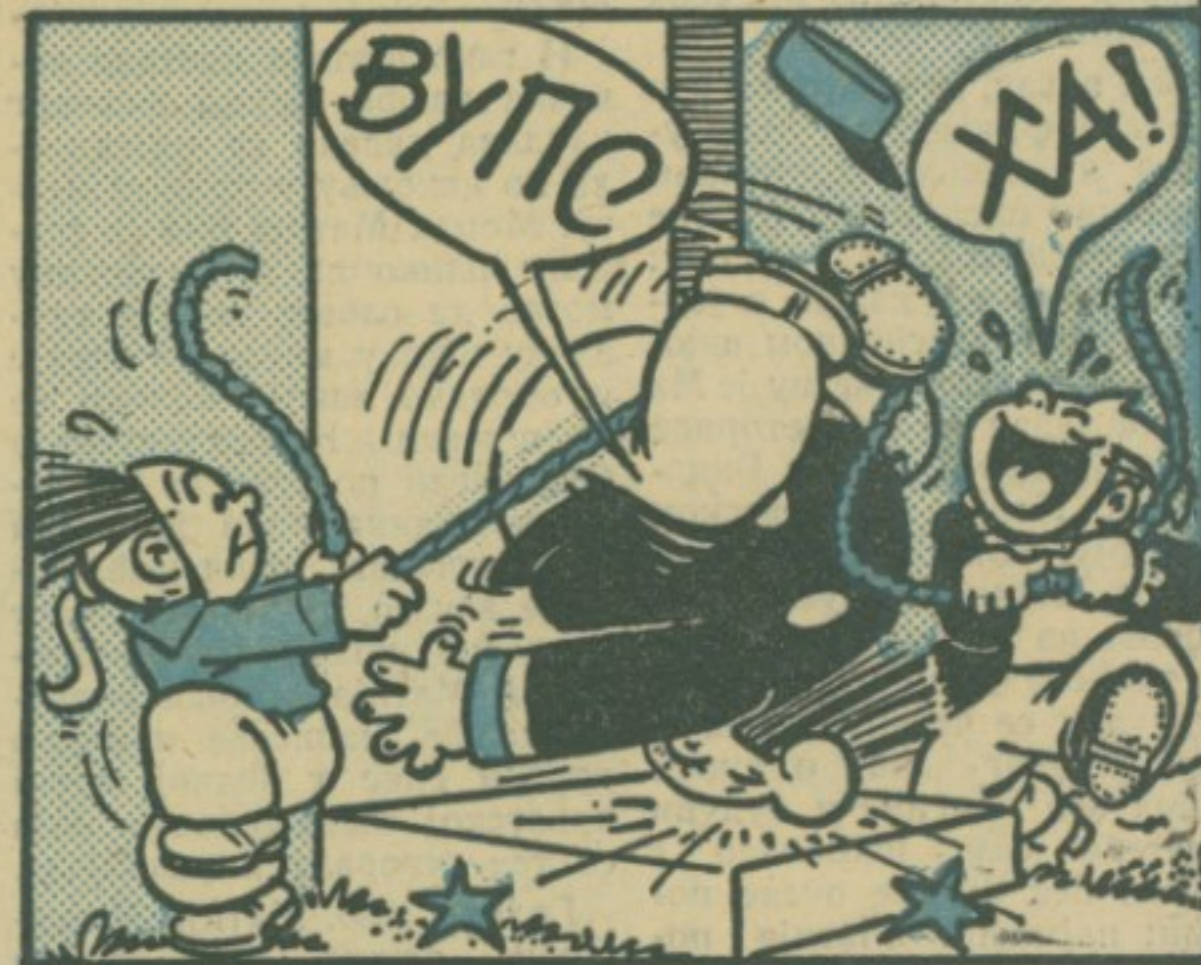
статистику. У 1965. години прешло је границе САД 186 милиона путника. Код прегледа само 446 хиљада пртљага карантинско особље констатовало је да је 7 одсто било са зараженим примесима у храни. Путем дерадијације постигло би се лакше и ефикасније уништавање микроорганизама него досадашњим методама.

ЛЕНО ЈЕ СМИСЛИО, АЛИ...

У Колумбусу у савезној америчкој држави Охајо, извесни Џон Брукс разбио је каменом излог једне продавнице прехранбених производа. Пошто је ухапшен Брукс је изјавио да је био позван у Њујорк да сведочи у некој парници и како му нису платили накнаду за то, и пошто је ос-

НИЈЕ РУЖИЧАСТО

Према мишљењу професора Џорџа Пикеринга са Универзитета у Оксфорду, ако број људи на Земљи настави да се повећава садашњим темпом, ускоро ће цела површина Земље бити насељена. Исто тако, број сенилних људи би се веома повећао. Ако је вероватно професору Пикерингу перспектива није баш ружичаста.

© King Features Syndicate, Inc., 1966. World rights reserved.

ПУТОШИС КОВАЧКОГ КАЛФА

Пре више од 120 година појавила се у Загребу једна занимљива књига под насловом „Поглед у Босну“. То јој је био главни наслов али, као што је било у то време уобичајено, и та књига има своје „или“: — Кратак пут у ону Крајину, учињен 1839—40. По једном домороцу.

Одмах дакле у почетку треба напоменути да се ова, данашњој читалачкој публици мало позната књига, „Пут у Босну“ — с правом сматра једним од најбоље писаних прозних текстова из времена илирима.

Њен писац, међутим, по својим квалификацијама међу ученим и високошколованим хрватским писцима из тог времена стоји сасвим на дну: био је ковачки калфа с једва завршеном основном школом, вандрокаш. Име му је Матија, а један је од петорице браће Мажурања, из Винодолског Новог у Хрватском приморју. Њихов отац Иван Петров некако је успео да пошаље на школовање два сина, трећег је задржао на имању док се четврти Иван, не син славног епа о смрти Смандаге Ченгића и будући хрватски бан, школовао с муком, без икакве очеве помоћи; најмлађи Матија пошао је на ковачки занат иако је у основној школи био најбољи ђак. Јер „на школовање Матијино није се могло ни помишљати“. Имали пет синова, и свима омогућити бољи и лагоднији живот него што га је сам имао, њиховом оцу Ивану Петрову Мажурања није било могуће иако су га суграђани сматрали газдом. А шта је тај „газда“ имао? Неколико долапа обрадиве земље, потом виноград, и при мору неколико мрежа

за туњу. „Сам собом био је начелник („судац“) у градићу Новоме, на мору“. Браћу мршави приходи за издржавање продице у којој је било пет синова и више кћери.

И тако се најмлађи Иванов син Матија, који је носио прадедово име, помирио с тим да буде ковач али, цитирамо хрватске критичаре, ковач који је постао један од најславнијих хрватских ковача, толико значајан да је својом снажном десницом надмашно све књижевне коваче свог времена у хрватској књижевности.

И тако Матија постаде ковачки калфа. Звуди његовог кладива далеко су одјекивали по наковњу у родном месту. Момак Матија био је снажан толико да је потковицу могао да сломи, дебелу гвоздену шипку могао да савије у онолико завоја колико се то пожели. Његов старији брат Иван постаће за тридесетак година први хрватски бан „лучанин“, неплемић, који је заузео ту највишу част у древној краљевини Хрватској. А Матија, обичан ковачки калфа, написаће најбољи прозни спис у једној новој хрватској књижевности која се тек стварала и развијала.

Године 1836. Матија Мажурања решио је да оде из родног градића да види свет. Подигао је у Загребу своју калфенску „путну књижицу“ да би му као неки пасош отворила путеве у све стране света, где би могао да усаврши свој занат. На немачком та се књижица називала „вандербух“, па отуд и израз за путовање младих калфа „вандрокаше“, а за њих саме „вандрокаши“.

И тако се Матија Мажурања, ковачки калфа, „упутио

у свет“, — али не толико далеко да не би био у оквиру свог народа. Када се поново вратио у свој родни Нови, „он је пуње две године радио код ковача Мате Катунара“. Ту се млади калфа окушао и први пут на перу, написао је неколико заједљивих ругалица на рачун месног попа, па је тако дошао у заваду не само с њим него и још с неким у Новоме. Ковачки калфа Матија помишља да се поново отисне у свет: посети Црну Гору и Србију. Он је добар мајстор и за израду оружја, уме вешто да израђује пушке и пиштоље, да кује обично хладно оружје: сабље и убојите „двосекле ножеве и што год се од њега затражи“. Ојађен приликама у Новоме он је свом најстаријем брату Антуну, тада професору загребачке гимназије, писао 1839.: „Ја сам сад свакојако наменио појт у Црну Гору да од владике (Петар II Његош) оружје примам. Не би се ја ни справљао у Црну Гору, али, заман, кад овај свет (у Новоме) није за мене створен. Ако погинем, то и желим, да ала више не патим. Ако останем жив, бићу ваљда мудрији и знаћу у напријед одолит злој срећи“.

Матија је тада било 22 године. Није могао да мирује на једном месту, нарав му је била бурна, тражио је узбудљив и пустилован живот. Не чекајући одговор свог најстаријег брата, и тада најугледнијег члана породице Мажурања он се у Сиску укрцао у лађу и запутио у Србију, у намери да се некако из ње отисне до Црне Горе. У једном списку „страних“, који се тада водио у тадашњој управи вароши Београда, стоји да је: „шмитовски (ковачки) калфа Матија Мажурања прис-

нео из Земуна 13 (25) новембра у Београд за даље тражећи пут“. И тако је Матија преко Крагујевца, Чачка, Ужица и Мокре Горе почетком децембра 1839. године прешао тадашњу границу Србије те се из Вишеграда упутио у Сарајево. Међутим, свој пут у Црну Гору Матија није оставио иако му је, свакако, била намера да се из Босне пребаци у њу. Већ почетком фебруара 1840. опет се нашао у Београду, а како му је пожелело новца, он се као калфа запо-

лио у једног ковачког мајстора „на фишеклији“ (данашњи Булевар револуције), где је под уговором радио све до краја те године. Изгледа да није баш био задовољан мајстором, али у једном писму свом вољеном брату Антуну (датираним „29. јунија српског 1840. године“) пише да у Београду мора остати још до пролећа да би с уштеђеним новцем могао купити мајсторски алат. По цицици зими у децембру 1840. Ма-

тија је преко залеђене Саве прешао из Београда на „немачку страну“ и обрео се у Земуну где су га одмах ухапсиле аустријске власти као скитницу без докумената, и сумњивог „вандрокаша“. То се често дешавало калфама, нарочито кад су прелазили из једне државе у другу, јер су били „слободне птице“ које су врло мало марили за пасошке формалности и за рад пограничног саобраћаја“. И тако је Матија као скитница наставио пут до Загреба уз пратњу пандура. Тај пут, ишли су пешке, трајао је око месец дана. — „А то је било за мене врло добро, јер су оних дана у Срему изели вуци човека, а и онако, без пандура, не бих знао пут, јер је стално падао густ снег и све завео...“

Као резултат његовог борављења у Босни године 1842. Матијина браћа Иван и Антун издали су у Загребу књижицу „Поглед у Босну“ у којој је овај млади ковачки калфа на ванредно сликовит начин изнео своја опажања о животу нашег народа у Босни. Та је књижица пуна врло занимљивих и драгоцених података и може се сматрати једном од најбољих књига прозе из илирског доба и једним од наших најбољих старијих путописа. Тако се ковачки калфа Матија Мажурања поред мноштва учених стихотвораца, безбројних чланкописаца и „натезатеља пера“ пробио у врхове списатеља свог времена.

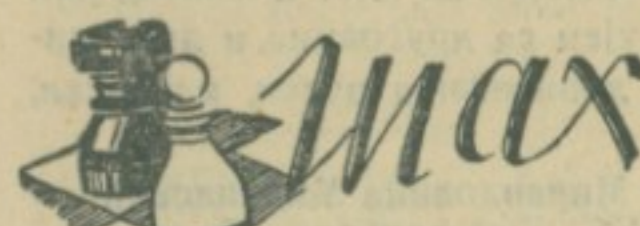
Међутим, подузетни и немирни Матијин дух после неколико година мировања у родном месту Новоме опет га је натерао да се отисне у свет, крене на далека путовања, до Цариграда и Египта, у разна практична предузећа, па и у разне науке. Матија у каснијим годинама не само што је био градитељ путева у Лици и Босни, где је провео две године и био врло цењен, него се бавио и наукама. Бивши ковачки калфа постао је филолог, интересовали су га законодавство, књижевност, политика, економика. У Босни, када ју је посетио по други пут (1846—1849) био је уважена личност у Сарајеву и код травничког везира. „Ја сам не знам, пише он свом брату Антуну, кад ћу се вратити кући, јер сам ја, бојим се, само за ову земљу рођен. Турци ме јако љубе ради велике мудрости, како кажу. А раја све већна и већна поверења у ме ставља. И отуда не може друго следити него митра на главу или колац“.

ДЕЈВИ КРОКЕТ И БЕЛИ ИНДИЈАНАЦ

Тајанствено острво

ПО РОМАНУ
ЖИЛА ВЕРНА
ЦРТА: И. КРУЉЕВИЋ

ШАХОВСКИ КАЛЕНДАР

Ове године навршава се више значајних шаховских годишњица. Окренимо натраг странице шаховског календара и у шаховским архивама потражимо те датуме.

Да ли знате да се управо 1. јануара 1966. године навршила једна значајна годишњица? Тог дана било је тачно 160 година од рођења Лионела Кизерицког, познатог мајстора и једног од најјачих шахиста света средином 19. века. До 1839. године он је живео у граду Тарту где је изучавао филологију, право и математику. Затим је прешао у Париз и цео живот, све до 1853. године кад је умро, посветио шаху. Неколико година био је уредник шаховског часописа „Режанс“. Учествовао је на Првом међународном турниру у Паризу, али га је у првом колу из даљих борби елиминисао Андерсен. У току турнира у слободним партијама имао је много успеха, па је и самог Андерсена, који је заузео прво место на турниру, победио са 9:5 уз два ремија. Кизерицки је дао и велики допринос развоју шаховске теорије: једна варијанта у Краљевом гамбиту носи његово име.

Пре 80 година, тачније 11. јануара 1886, почео је први званични меч за првенство света између Штајница и Цукерторта. Такмичење се одиграло у Њујорку, Сент Луису и Њу Орлеансу. Цукерторт је повео са 4:1, али је касније попустио и у коначном резултату изгубио. Штајниц је однео победу са 10:5 уз 5 ремија и постао први званични шампион света у шаху.

13. маја навршило се 25 година од смрти др Емануела

Ласкера, шампиона света у шаху, који је ову титулу носио непрекидно пуних 27 година. Ласкер је 1902. године успешно одбранио докторску дисертацију и постао доктор математике и философије. Звање шампиона света стекао је 1894. године пошто је победио Штајница са 10:5 уз 4 ремија.

Пре 65 година, 3. фебруара 1901. године, отворен је Први међународни турнир у Монте Карлу. Правила такмичења била су необична, а и крајњи резултат у складу са тим. За први реми сваки учесник добијао је 1/4 поена, а затим су противници играли нову партију. Ако би се и та нова партија завршила нерешено, оба су противника добијала још по 1/4 поена. На тај начин сви играчи који су ремизирали били су практично кажњени јер су морали да играју још по једну партију. Организатори су на тај начин хтели да се боре против ремизирања. На турниру је прво место освојио Јановски са 10,25 поена (из 13 партија), други је био Шлехтер — 9,5, а затим су следили Чигорин и Шеве са по 9, Алапин — 8,5, Мизес — 7 и други.

Пре 60 година, 16. фебруара 1906. године, у Москви је рођена Вера Менчик, прва првакиња света у шаху за жене. На шаховском трону налазила се од 1927. године до смрти, која ју је задесила 27. јуна 1944. године приликом ваздушног напада на Лондон. Била је ноћ и Вера се у моменту напада налазила у стану са својима. Случај је хтео да је бомба погодила кућу у којој је становала и у њеним рушевинама страдали су сви који су се у њој задесили, док је склониште против ваздуш-

ног напада које се налазило у дворцима остало нетакнуто. Менчикова је учествовала на многобројним међународним турнирима и играла са Аљехином, Евеом, Ботвиницом, Капабланком, Ласкером, Кересом и многим другим истакнутим шахистима.

15. марта навршило се 45 година од почетка меча за првенство света који се играо у Хавани између др Самуела Ласкера и Хозе Раула Капабланке. При стању 5:0 (уз 10 ремија) за Капабланку, Ласкер је предао меч. Пораз дугогодишњег првака света правдан је тешким климатским условима на Куби. Шаховски свет поздравео је новог првака као достојног носиоца највише шаховске титуле. Капабланка се у то време налазио у напону снаге и у наредних шест година био је првак света.

Пре 15 година — 15. марта 1951. године — почео је меч за звање првака света између Михаила Ботвиника и Давида Бронштајна. Меч се завршио нерешено 12:12 и према правилима такмичења Ботвиник је сачувао титулу. Бронштајн је водио са поеном разлике и из последње две партије требала су му само два ремија. Међутим, претпоследњу партију решио је Ботвиник у своју корист у 56 потеза и успео да сачува титулу. Бронштајн се никада више није пружила прилика да буде надомак највише шаховске титуле.

25. марта навршило се 26 година од смрти Александра Александровича Аљехина. Смрт га је задесила у 53. години живота у малом португалском граду Есторналу. Аљехин је био четврти шам-

пион света и то је звање носио од 1927—1935. године и од 1937. године до смрти. Аљехин је живео у Паризу од 1920. године и поводом десетогодишњице његове смрти његови посмртни остаци пренети су у Париз где почивају и данас на гробљу Монпарнас. Споменик на гробу израдио је шаховски мајстор Абрахам Барац по занимању скулптор. На врху споменика

СА СВИХ СТРАНА

Остаци некрополе из доба Картагињана пронађени су не давно у близини места Типас 70 километара од града Алжира.

Француски инжењер Габријел Буладон конструисао је пре извесног времена нови транспортни систем: пренос пртљага обавља се на принципу ваздушног јастука.

Да би проширили резервате за колоније фока, совјетски стручњаци ће помоћу динамита дићи у ваздух већи број стена које се налазе у области Командорских острва у Беринговом мору.

Јапаници припремају изградњу свог „Панамског канала“ који треба да повезује Пацифик са Јапанским морем преко острва Хондо. Канал ће бити дугачак 115 километара — 30 километара дужи од Панамског — и омогућаваће пролазак бродовима од 30.000 тона носивости. Радови на изградњи овог канала почеће идуће године.

Недавно је у Енглеској пронађена нова машина за коше-

налази се барелеф у карарском мермеру, а ниже на бронзаној плочи урезан је текст на руском и француском језику. Црвенкасти шведски гранит прекрива гроб Александра Аљехина кога многи стручњаци сматрају најгенијалнијим шахистом свих времена. На споменику се налази текст: „Александар Аљехин — шаховски геније Русије и Француске“.

Како поларним медведима прети потпуно истребење зоолози предлажу да се ускоро одржи састанак представника Канаде, Данске, Америке, Норвешке и Совјетског Савеза, земаља у којима још има ових ретких животиња. На њему треба да се донесе закључци о начину како да се спречи нестанак ове врсте.

На путевима Турске саобраћајна полиција не наплаћује сместа казне пијаним возачима. Она се задовољи тиме што их утовари у своја патролна кола и истовари 30 километара даље усред неког пустиг краја. Овај „лек“ показао се много ефикаснијим од свих досадашњих казни.

Један гангстер из Монтевидеа управо се сунчао на плажи пијуцкајући аперитив кад су се појавили полицијаци с налогом за хапшење. Преплашен њиховим неочекиваним доласком, гангстер се задовољно коцком леда која је пливала у чаши с пићем.

СЛОН — ТЕГЉАЧ

Слон и санке — на први поглед потпуно не спојиво. Па ипак, таква се атракција може видети сваке зиме у зоолошком врту у Хамбургу. Велики слон на чим се леђима налази гонич вуче читав „воз“ дечјих санки.

Четири сналажлива Римљанина купила су у току прошле године 48 аутомобила. За свако купљено возило плаћали су само прву рату. Остале чекове потписивали су именима особа за које су знали да су у затвору. На крају су откривени и „замољени“ да се придруже „својим пријатељима“ у затвору.

Многи светски научници па жљиво проучавају једно јаје, које је према мишљењу геолога са Универзитета Утсхиономија у Јапану старо најмање двадесет милиона година. Којој је врсти птица припадало ово јаје, изгледа да ће увек остати тајна.

Пре извесног времена у зоолошком врту у Калкути се догодило несвакидашњи догађај: неколико стотина врана нападо је животиње Изгладнеле птице су убиле четири веома ретка примерка јелена и раниле још 25 разних животиња.

БРОЈЕВИ

уместо човека

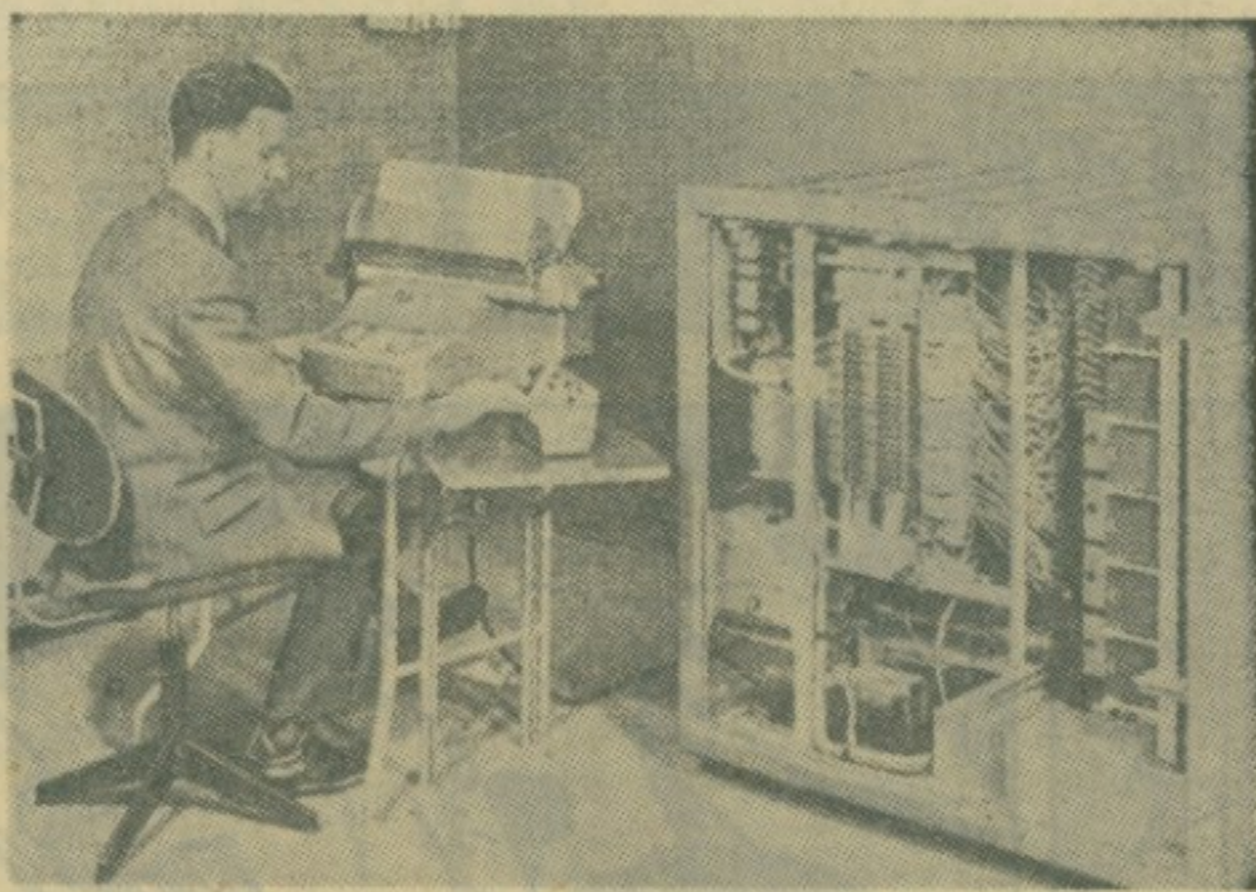
Научници тврде да ће електронске машине у најскорије време измекти живот на Земљи. Човек ће морати да се навикне на то да рачунари мисле уместо њега па ће и сам постати, у извесном смислу, врста великог броја. Најкасније за 20 година, сматрају научници, доћи ће до комплетног „претварања људског рода“ у бројке.

Тада ће, рецимо, породица Милер у Франкфурту рођење своје ћерке Хане убележити у матичне књиге не под својим именом већ као број 01.49.6000.697413. Овај број није одабран произвољно већ према одређеном методу. Број 01 означава континент, тј. Европу. Африканцима ће можда припасти број 3, Американцима, евентуално, број 4. Следећа два броја (49) знак су за распознавање одговарајуће државе, у овом случају Савезне Републике Немачке. Овај је број већ у употреби у међународном аутоматском телефонском саобраћају.

Наредна група бројева (6000), представља поштанску ознаку за град Франкфурт на Мајни. Последњи, шестоцифрени број, биће обележје које ће, у веку електронике, сва

ки грађанин носити уместо имена.

Помоћу оваквих четрнаест простих бројева моћи ће да се обележе сви људи на Земљи, што би, разуме се, могло из основа да измени живот на нашој планети. Наиме, ако сви грађани света буду имали свој број, отпаће потреба коришћења „посебних“ бројева које су банке увеле за своје комитенте, бројеви телефона, регистарски бројеви за аутомобиле итд. Свако ће морати да запамти свој лични број, а све остало обављаће рачунари. Регистарски број оца породице биће уједно и његов број телефона.

Помоћу специјалног кода (шифра) моћи ће да се позове жељено лице, тј. његов број, у свакој банци да се подигне новац, или узме гориво на бензинској станици. Ни у пролазним магацима неће морати да се плаћа готовином. Електрична благајна регистроваће број купца, а на крају месеца рачун ће стићи у банку, где ће се аутоматски задужити конто потрошача. У веку електронике неће постојати потреба за готовим новцем. Уместо тога, покретну имовину грађана представљаће разлика између ставки „дугује“ и „потражује“ на конту под његовим бројем.

НАЈВЕЋА ИГРАЧКА

Замислите дечју играчку чије су размере 12 са 9 метара — један минијатурни циркус. Купола се држи на 9 потпорних „стубова“, а испод ње су смештени: арена, три гардеробе, 218 циркуских кола и 450 разних животиња. Ову играчку направиле је свом сину немачки механи-

чар Хорст Пец. За рад му је било потребно 10.000 часова.

ЛУТКА НА СУНЦУ

Последњи новитет у америчким продавницама дечјих играчака представљају лутке чије лице под дејством Сунчевих зракова „порцрни“ а првобитна боја им се враћа после извесног времена проведеног у хладу.

WALT DISNEY МАЧКА ДЕТЕКТИВ

Тисма читалаца

Драга редакцијо,

Јављам вам се са једном молбом коју како видим испуњавају свим својим оданим читаоцима. Желим да се дописујем са својим вршњацима из земље и иностранства. Имам 16 година. Веома ме занимају моје колегинице које се интересују за литературу.

Слободан Марковић
Ул. Војводе Мишића 47
Шабац

Редован сам читалац вашег листа који ми се веома свиђа. Имам 16 година и желео бих да се дописујем са друговима и другарицама из наше земље и иностранства. Скупљам марке, разгледнице и шибице.

Срећко Орловић
Булевар револуције 21
Нови Сад

Имам 12 година. Волим филмове и цез-музику. Скупљам разгледнице и слике глумаца. Желим да се дописујем са друговима и другарицама из земље и иностранства, а нарочито из СССР. Језик дописивања руски и српскохрватски.

Весна Кнежевић
Маршала Толбухина 29
Београд

Дописујем се са једном девојчицом из СССР-а. Она ми је послала адресу своје другарице која има 15 година и иде у VIII разред. Језик дописивања руски.

Тања Калита
СССР,
Новосибирска област
Бачански рејон,
Сов. „Култура“ ор. н. 9
С. Ново, Полтавка

Желео бих да се дописујем са девојчицама из целе наше земље и иностранства. Имам 15 година, занима ме спорт, скупљам разгледнице.

Ариф Ситница
Мартићева 13
Бања Лука

Стални сам читалац „Политикиног забавника“ и обрадовало ме што и у њему има адреса за дописивање јер се волим дописивати са друговима и другарицама из Југославије и других земаља. Жељела бих да објавите и моју адресу у вашем листу. Скупљам разгледнице и марке углавном, а имам и савете које сам прије сакупљала. Волим нарочито филм и забавну музику.

Вишња Зиеделмејер
Крчелићева 8
Загреб

Имам 17 година. Редовно читам ваш лист и желела бих да ми помогнете да се дописујем са друговима и другарицама из целога света. Језик дописивања руски, мађарски, енглески и српскохрватски.

Мирандолина Михаиловић
Ул. Карађорђева 85
Београд

Редован сам читалац вашег занимљивог листа. Зovem се Каћа Корпонаић и имам 13 година. Желела бих се дописивати са вршњацима из земље. Волим забавну музику и филм.

Каћа Корпонаић
Југословенска 28
Суботица

Ја сам један од безброј младих који би желели да стекну нове пријатеље у земљи и иностранству. Сматрам да ми ваш лист може то омогућити објављивањем моје адресе.

Интересује ме новинарство, затим путовања (ауто-стоп), спорт, музика, језици... Дописивао бих се на немачком, српскохрватском а донекле и на енглеском и руском језику.

Суљо Делић
Ул. Сарајевска бр. 1.
Добој

Идем у VIII разред и имам петнаест година. Желела бих да се дописујем са неком девојчицом из ваше земље.

СССР
В. К. О. гор. Лењингорск
ул. Ударнаја 19
Кривих Нади

Жеља ми је да се дописујем и размењујем разгледнице са друговима и другарицама из земље и иностранства. За сваку послату етикету са флаше за пиво шаљем слике глумаца, марке и друго. За стране етикете шаљем све дупло.

Милован Рађеновић
Тетовска 63
Београд

Молим вас да објавите моју адресу у вашем листу „Политикин забавник“, који сам често и радо читала док сам боравила у Југославији. Желела бих да се дописујем са девојчицама и дечацима из ваше земље од 12—15 година на руском и бугарском.

Моја адреса:
Софија 50
Борис Динов
за Лили Љубенова
(Бугарска)

Желела бих да се дописујем са друговима и другарицама из земље и иностранства. Имам 18 година. Скупљам разгледнице. Језик дописивања: немачки и српскохрватски.

Снежана Синановић
Ул. Кнеза Милоша 18/1
Чачак (Југославија)

ЧУДЕСНИ КОЛИБРИ

Крафорд Гринвист напустио је успешно започету каријеру инжењера да би се посветио проучавању и фотографисању најмањих птица на свету — колибрија.

Чудесни колибри почиње дан јутарњом гимнастиком

Колибри се одбија уназад од гранчице на којој је стајао

Нормалан положај чудесног колибрија на гранчици

Као човек који се бави проучавањем колибрија знао сам за постојање *Loddigesia mirabilis* — чудесног колибрија — и прочитао сам све што се у стручној литератури може наћи о овој необичној птици. Морам рећи да је та литература веома оскудна. Али, тек када ми је Ернст Мејр, директор музеја упередне зоологије Харвардског универзитета, показао препарираниог чудесног колибрија, одлучио сам да по сваку цену морам снимити живу птицу.

Мој пријатељ Аугосто Раски, стручњак за колибрије, пристао је да отпутује у Перу, да покуша да открије област у којој живе ови колибри и да, ако је икако могуће, донесе неколико птица за свој авијаријум у Санта Терези. Његова експедиција била је крунисана успехом: вратио се са шест чудесних колибрија и ја сам одмах крећу у Бразил да их снимим. Чудесног колибрија открио је у 19. веку Ендрју Метјуз, ирски природњак који је живео у Перуу. Године 1835. он је преко свог пријатеља ботаничара Џорџа Леџа послао један примерак у Лондон. Научници су били очарани лепотом ове птице и дали су јој одговарајуће име — мира билис, чудесна. Чудесни колибри живи на веома ограниченом подручју: у долини Високих Анда и дуж малих река у перуанским провинцијама Луја и Ча чапојс. Читаво подручје захвата нешто више од 1000 квадратних километара и прилично је неприступачно. Због тога је мало оних, изузев до

мородаца, који су имали прилике да чудесног колибрија виде живог.

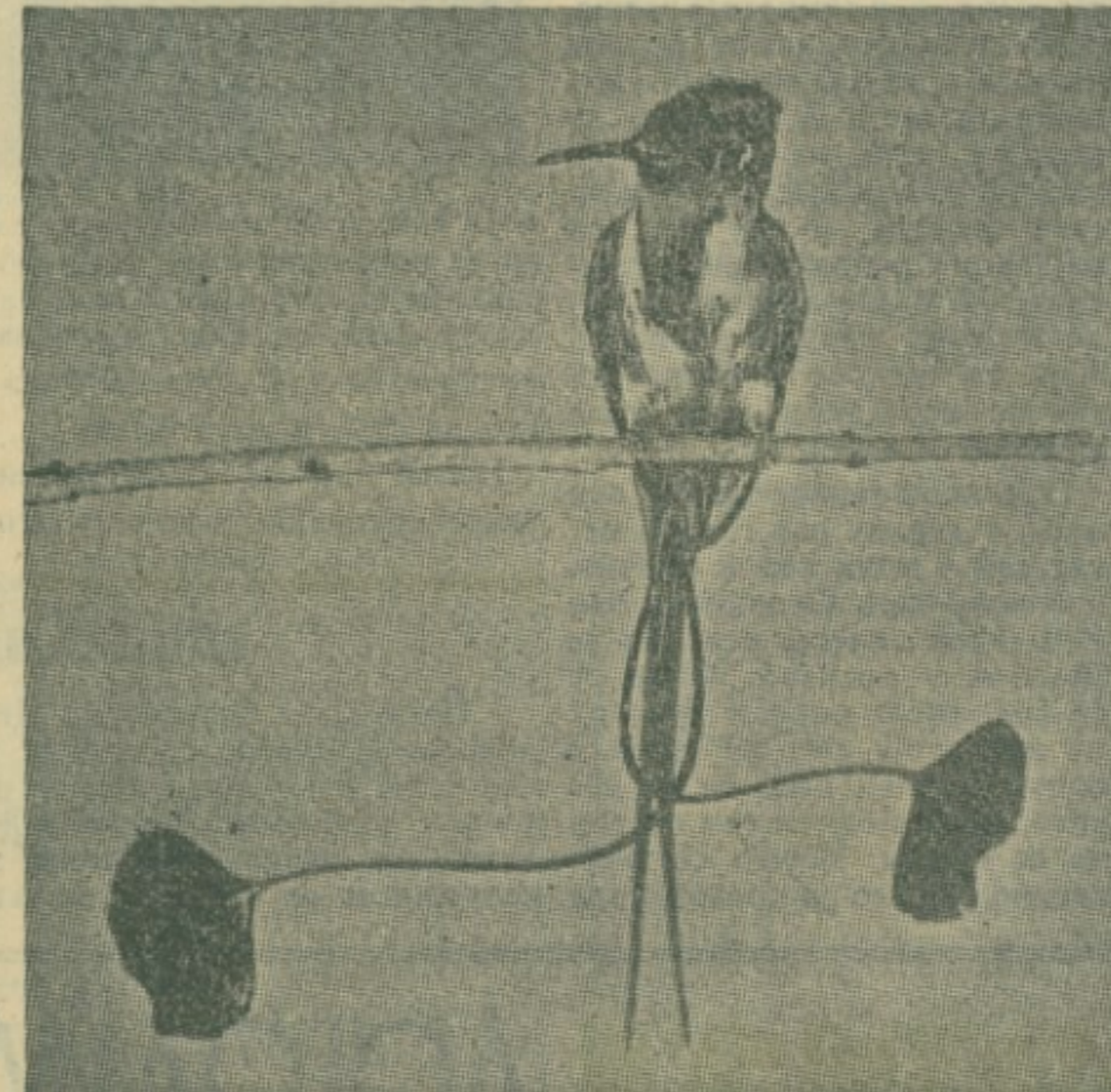
Међу свим колибрима, заправо међу свим птицама, једино чудесни колибри има у репу свега четири пера (нормално их има између осам и дванаест) — али каква! Код мужјака су два спољашња дугачке голе бадрлице (два или три пута дуже од саме птице) са широким лезама на самом врху. И два унутрашња пера, која имају облик издуженог трна, су необична. Чудесни колибри може да покреће само спољашња пера, док је унутрашњи пар фиксиран и покреће се само под дејством ваздушног струјања.

Као многи од нас, чудесни колибри се после буђења протеже. Одлучио сам да снимим ту сцену. Да бисмо то постигли, Раски и ја ставили смо једну птицу у мали кавез у којем се налазила само једна пречага и на њу смо уперили камеру и флеш-лампу. Како није имала другог избора, птица се сместила на пречагу и заспала. Устала смо пре во-

ре, тихо се пришуњали до ка мере и чекали њено буђење. Прва два покушаја су нам пропала али смо зато трећи пут, кад смо већ посртали од неспавања, успели.

Нисам анатом, али сам некад био инжењер. И баш као инжењера задивљује ме то што су мишићи који управљају спољашњим паром репних пера толико снажни да могу да их подигну изнад главе. Мој пријатељ Раски причао ми је да је та игра перјем нарочито узбудљива кад се мужјак чудесног колибрија удвара својој прилично неугодној жени. Он је посматрао како мужјак, лебдећи у ваздуху испред женке, подиже час једно час друго перо високо изнад главе. Она као да ужива у овој акробатској игри.

Никако нисмо могли да смислимо како да „испровоцирамо“ једну такву романсу испред камере. Можда ћу, размисљајући, наћи неко решење. А тада ћу кренути у Бразил, Перу или било који крај света да снимим тај приказ.

КЊИГЕ У ОНОВИМА

У средњем веку, а у неким библиотекама западне Европе и касније, књиге су прикиване ланцем за полице. Овакав начин чувања књига био је најраширенији у манастирским библиотекама.

Кроз хрбат књиге била је провучена гвоздена алка и за њу причвршћен ланац чија се последња карика навлачила на гвоздену шипку која се налазила изнад пултова за књиге. Ланац је био довољно дугачак да се књига могла слободно положити на пулт. Не знамо да ли окованих књига има и данас, али су се почетком овог века још могле видети, на пример, у енглеском граду Ерсфорду.

Попис вештачких зуба

Удружење британских денриста предлаже својим суграђанима следеће: попис свих вештачких зуба као и отварање нарочите картотеке. Главни разлог за овај захтев је да се омогући идентификовање свих настрадалих особа које имају вештачке зубе. Према њиховој изјави 93 одсто Енглеца, после навршене тридесете године имају бар један вештачки зуб.

ШАРЕНА БРИТАНСКА

Најтеже по килограма јело на свету је — печена камила. Овај деликатес је традиционални украс свадбене трпезе бедуина, а припрема се на следећи начин: куваним јајима нафилује се риба, риба се стави у кокош, кокош у овна, а овна у камилу и тада се све то пече на тихој ватри.

Најстарија школска установа је универзитет у Фесу, у Мароку. Универзитет је основан 859. године и ради још и данас. Од европских универзитета најстарији су Оксфордски, основан 1167, и Универзитет у Паризу, основан 1180. године.

Највећа универзитетска зграда на свету је Московски државни универзитет Ломоносова, подигнут 1953. године.

Име Пабло Пикаса познато је свима. Али, мало је оних који знају његово пуно име. Ево како се зове велики мајстор сликарске четкице: Пабло Диего Хозе Франциско де Паула Непомукено Кристијано де ла Сантисима Тринидад Руиз и Пикасо. Пикасо је Шпанац и у Шпанији овако китњаста и дугачка имена нису ретка.

Савремени сликари често стварају такве слике да се на први поглед не може погодити шта треба да дође горе а шта доле. Једна слика француског сликара импресионисте Матиса била је једном изложена у Њујоршком музеју савременог сликарства. Четрдесет осам дана слика је висила наопако пре но што је грешка била откривена. За тих месец и по дана изложбу је посетило и слику видело 116 хиљада особа.

Највећа сликарска галерија на свету је лењинградски Ер-

митаж са Зимским дворцем. Да би посетилац обишао сваку од 322 дворане у којима се чува око 3 милиона уметничких дела, треба да пређе око 25 километара.

Баци се често жале на сложеност нашег језика. Међутим, наша граматика је веома једноставна ако је упоредимо са најтежим. Тако, на пример, у језику северноамеричких Индијанаца Чипевеја има око 6 хиљада глаголских облика. У ескимском језику има 63 глаголска облика само садашњег времена, а именице имају 252 падежа.

У турском језику постоји само један неправилан глагол —имек (бити).

Укрштене речи појавиле су се релативно недавно. Прве укрштене речи биле су објављене у америчком листу „Њујорк уорлд“ 21. августа 1913. године. Укрштене речи су изум Енглеца Артура Вина.

Најстарију националну химну на свету има Јапан. Њен текст написан је у 9. веку. Најдуже химну има Грчка — од 158 строфа. Јапанска химна, међутим, има свега четири стиха. Тако кратке химне имају и Јордан и Сан Марино.

Најдуже опера која се и данас налази на репертоару оперских кућа је Вагнеров „Персифал“. Представа траје 4 часа и 40 минута. На сјех о доктору Фаусту написане су укупно 53 опере. Једна од њих, „Мефистофел“, дело је италијанског композитора Аригоа Боитоа. Опера је била запажена само по својој дужини: трајала је 6 часова и 10 минута. Опера се одавно више не изводи. Пречник највећег оркестар-

ског бубња на свету износи безмало 3 метра. Циновски бубањ је власништво универзитетског оркестра у Тексасу.

Оркестар рекордер по броју музичара био је образован приликом сусрета дувачких оркестра у норвешком граду Трондхајму 1958. године. Број музичара у том супероркестру износио је преко 12.000.

Најстарија мапа на свету је такозвани Турински папирус. Мапа представља положај и распоред ходника једног египатског рудника злата. Мапа потиче из 1320. године пре наше ере.

Највећу збирку кутија од цигарета има Нилс Венгеродт из Копенхагена. На дан 16. јуна 1965. године у његовој збирци се налазило 31.227 различитих кутија из 177 земаља.

Најстарији од сачуваних клавира начинио је 1720. године мајстор Бартоломео Кристофери из Фиренце. Клавир се чува у једном флорентинском музеју.

Које је сликарско дело најскупље на свету? На ово пи-

тање тешко је тачно одговорити. Међутим, приближне оцене могу се донети. Када је познату „Мона Лизу“ Леонарда да Винчија требало осигурати пре њеног „пUTOвања“ у Америку 1963. године, ово ремек-дело сликарства било је процењено на 100 милиона долара или 12,5 милијарди динара. „Мона Лизу“ је Да Винчи завршио 1517. године а већ после десет година откупио ју је француски владар Франсоа I за 4 хиљаде златних франака. Франсоа I је том сликом украсио своје ... купатило.

БЕЗ НОВЦА И ЧЕКОВА

Судећи по занимљивом експерименту који је извела једна банка из Вилмингтона, пристанишног града у северној Каролини, није далеко дан када ће људи моћи да се ослободе лисница, буђелара, новца и чекова. Извесном броју својих клијената банка је ставила на располагање обичне перфорираних картоне. Сваком од њих који је желео да подигне новац из банке било је довољно да службенику на шалтеру пружи картон. Службеник је утискивао картон у отвор једне електронске машине, која је аутоматски означавала колико новца клијент има у банци.

Предвиђа се да ће се овај поступак још даље усавршити и упростити. Код многих трговачких фирми поставиће се сличне маши-

не везане за матичну банку. Купац неће плаћати новцем већ ће му благајница назначити износ цене на перфорираном картону са ознаком броја његовог рачуна у банци. Затим ће купац ставити картон у отвор електронског мозга: ако на његовом рачуну има довољно новца, електронски мозак аутоматски задужије рачун купаца за тај износ а одобрава рачун продавца исту суму.

Међутим, рачуноводство ни стручњаци иду још и корак даље. Купцу будућности неће бити потребан чак ни картон. Он ће јединоставно телефонирати банци и саопштити колики се износ има платити са његовог рачуна. Верност његовог гласа утврђиваће непогрешиво један акустички електронски робот.

НАУКА ТРАЖИ

Последњих десетак година све је већи број научника из многих земаља света који по неколико месеци или чак година проводе на проучавању биљног и животињског порекла седmog континента — Антарктика. Рад ових истраживача веома је напоран посебно због тога што појединци или мање групе месецима живе усамљени, често и по неколико хиљада километара удаљени од најближег насеља или неке друге сличне екипе.

Тако једна већа група америчких научника борави у бази Мекмардо где проучава живот фока. Да би дошли до података који их интересују, научници морају и сами да силасе у воду кроз рупе на леду и тамо остају и по неколико часова. Ево како др

Реј из Њујоршког океанографског института описује један свој доживљај под водом кад замало није изгубио главу.

„Мој је задатак био да останем у води што дуже и да тамо посматрам живот такoзваних вендел фока које живе у том пред ту. Мада сам на себи имао гњучачко одело, ипак ми је када сам додирнуо хладну воду изгледало као да сам ушао у неки ватрени казан. Али тај утисак трајао је врло кратко, а онда сам почео да осећам хладноћу. Дрхтао сам као прут. Једва сам успевао да останем око тридесетак минута у леденој води.

Вода је била кристално бистра и јл оним местима где је светлост продирала кроз отворе на леду могло се видети исто тако добро као и у најбоље осветљеном акваријуму. Наш задатак је био да посматрамо живот фока у леденим условима, да бележимо звуке које испуштају и фотографисамо их.

Од првих наших сусрета са фокама оне су испољиле интересовање и симпатије за нас. Док су истраживачи радили нису се одвајале од њих. Највише од свега су уживале да користе рупе на леду, које смо ми пробијали да би улисале ваздух и да би са највећом радозналешћу посматрале разне апарате и људе који су радили са њима. Али, та њихова радозналост замало ме једном није стала живота.

Приликом једног таквог снимања у априлу ове године остао сам у води као и обично, око пола часа. Са мном је био још један колега, који ми је помагао у снимању. Фоке су се смењивале вишећи кроз рупу кроз коју смо ми ушли у воду. Не знам како се то десило, али одједном сам осетио да се гушим. Нешто се, очигледно, десило са цревом кроз

које сам добијао ваздух овозго са површине леда. Највероватнија претпоставка је била да је нека од фока преврла црево тако да ваздух није могао да струји кроз њега.

Почео сам да се гушим и губим свест. Појурио сам што

сам брже могао ка отвору на леду да бих изишао из воде. Али пролаз је заузела једна фока. Почео сам да је гурам да би се склонила, али она је вероватно сматрала да је ја мазим па није ни помишљала да се удаљи. Почео сам да је ударам из све снаге песни-

НИШТА ЗА НИШТА

Неки Дил Стјуарт из Де Куана у савезној америчкој држави Илиноис, послао је на месни конкурс своје ремек-дело, један мали празан рам за који је прикачио цедулицу с потписом „Ништа“. Жири је Дејлу вратио његово дело (ако се оно тако може уопште и назвати) са другом цедулицом на којој је писало: „Ништа за ништа“.

ЖРТВЕ

цама мада сам знао да је то опасно, јер фоке могу да буду и врло зле ако их леко изазове. Међутим, свакако моји ударци нису били довољно снажни јер је фока и даље стајала на истом месту док сам ја готово потпуно изгубио свест. Срећом, мој колега је приметио да са мном није нешто у реду и пожурно је да ми помогне. У исто време је повукао сигнал за узбуну. И тек када су наша два пријатеља дотрчала преко леда и ударила фоку она се склонила са отвора.

Мој ме је колега, уз помоћ остале двојице, извукао и тако ме спасао сигурне смрти. Али научници на Антарктику не жале напоре, па чак ни животе, да би дознали маког интересантне податке о којима раније човек није имао појма. Тако је, на пример, утврђено да вендел фока (име су добиле по једном истраживачу) могу да роње и до три стотине метара под водом без икаквих последица, док би човек ту сто пута настрадао. Ова врста фоки позната је и по томе што за време роњења испушта неке чудне крике, који јој одбијајући се од леда јављају где има пукотина у леду тј. где може да изрони и удахне свеж ваздух.

Иначе, Антарктик заузима територију једнаку површини Европе и Сједињених Америчких Држава заједно. Од четрнаест милиона, колико се рачуна да обухвата површину континента, око тринаест милиона се налази под ледом, који је понегде дебео и преко три хиљаде метара.

Па ипак, нипошто не треба сматрати да је Антарктик пустиња без живе душе. Утарђено је да антарктичке воде спадају међу најбогатије по броју и врстама живих бића, почев од невидљивог планктона

па до фока, пингвина и китова. Многобројне врсте птица живе на приобалним острвима и обалама. Неке од њих се селе чак и у Африку и при том прелазе огромна пространства. У унутрашњости континента могу се наћи разни микроорганизми, алге, лишцајеви, маховине и више врста инсеката.

За Антарктик се слободно може рећи да је логор правог братства. Ту раде и пријатељски сарађују научници из разних земаља: Руси, Американци, Французи, Белгијанци, Немци и др. Међу њима нема никакве тајне. Они обавештавају једни друге о својим проналасцима. Тако у руској станици Мирниј има неколико Американаца а у америчкој станици Мекмардо неколико Руса. Од њихових истраживача има користи цео свет.

ВОДА — ПРОЈЕКТИЛ

Вода под притиском 7.000 атмосфера, избачена из топа потиском за развијање брзине до 1.000 м/с може постати најстрашнији пројектил на свету. На овај начин 300 грама воде у стању је да пробије бетонски зид дебљине 50 сантима тара! Опите врше стручњаци у Совјетском Савезу.

ЧУДНА ПРЕПОРУКА

На уласку у гробље у Лос Анђелосу постављен је следећи натпис: „Издајемо више слободних гробница у најмирнијем делу гробља. Пре поручују се особама осетљивим на буку“.

ОПАСНА ИГРАЧКА

Недавно је пред зачуђеним становницима једног ирског градића главном улицом журно прошао један млади човек са лисицама на рукама. Кад га је један полицајац зауставио и упитао шта се то с њим дешава, човек је одговорно да жури бравању да му овај скине лисице, које је претходног дана купио као играчку свом седмогодишњем синчићу. Тог јутра малишан је хтео да испроба играчку прво на свом тати, али је механизам који је исправно функционисао код затварања затаяо кад је требало лисице отворити.

ДОГОДИЛО СЕ У... ДОГОДИЛО СЕ У... ДОГОДИЛО СЕ У...

... Калифорнији. Доктор Хју Мебон добро је познат пореским властима као рђав платиша. Кад не успе да прикрије своје приходе, он онда одуговлачи с плаћањем пореза. Недавно је доктор Мебон долијао. Суд га је осудио да за неплаћен порез годину дана једном седмично одлази у градску болницу и тамо осам часова ради потпуно бесплатно.

... Риму. Једна средњошколка позвала је своју енглеску школску другарицу, с којом се упознала преко писама, да проведе распуст у „вечном граду“ као њена гошћина. Да би позив учинила примамљивијим и прихватљивијим написала јој је да „и овде има један у-бу-окс с четири плоче божанствених битлса“. И Рим има чиме да се похвали!

... Дербију. За време одржавања светског фудбалског првенства једно сиротиште добило је од немачке репрезентације 700 таблица чоколаде. Управник сиротишта био је задивљен овом дарежљивошћу и тек касније је открио њену суштину. Фудбалери су чоколаду добили на поклон али како им је прописан строг режим исхране нису смели да је поједу.

... Флориди. Један комитет за чистоћу тражио је и добио од полиције одобрење да у њено име упућује оштра писма с назначеном висином новчане казне свима онима чији су вртови и куће запуштени. Онима који ни после тога не би уредили кућу и врт забрањено је затвором. Прво такво писмо добио је шеф полиције — лично.

... Лонг Ајленду. Једна банда крадљиваца и препродаваца аутомобила толико је разгранала овај посао да је могла да набави кола свих марака и цена ако би за то добила поручбину. Недавно су полицајци одевени у цивилна одела поручили један златан „кадилак“. Кола су на време стигла на место испоруке али и чета наоружаних полицајаца

... Ватикану. Главни благајник ватиканске државе био је запањен када му је у руке дошао последњи рачун за утрошену електричну енергију јер је био неубичајено велик. Утврђено је да се то повећање временски поклапа са одржавањем светског првенства у фудбалу. За време преноса утакмица истовремено је било укључено 600 телевизора.

... Вашингтон. Сопственик једног козметичког салона направно је одличан посао и утрошчио број својих муштерија откако је увео једну занимљиву новину. Док се жене улепшавају, један „стручњак“ им бесплатно саставља хороскопе. И фризер и његов „хороскопица“ више су него промућурни: сви хороскопи проричу само успех и срећу.

... Сомерсету. Новодосељене домаћице обично се изненаде спремношћу својих супруга да они набављају месо за кућу. Неки Денинг једини је месар у Енглеској који има дозволу да у својој месарници точи алкохол. Ту концесију породица Денинг има већ неколико генерација и посао цвета на опште задовољство.

Хиконтекотл из земље МОНТЕЗУМИНЕ

Напред је ишао човек у црвеној одежди, а у руци му — дугачак камен нож. За њим је ишао младић и жреци у црним оделима. Младић се звао Хиконтекотл. Родно се у срећан дан — тако је говорила „Књига судбине“.

Улица је била дугачка. На обе стране дизале су се куће од белог камена. Неке су биле обојене ватрено црвено и истицале су се према бујном зеленилу у позадини. Фасаде кућа и храмова биле су украшене каменим фигурама људи, орлова и змија. Испред кућа стајали су људи и поздрављали Хиконтекотла.

Улице су понегде пресецали плави канали преко којих су водили китњасто израђени дрвени мостови. Каналима су плавили мале пироге препуне људи.

Младић се свима осмехивао и клањао. Али, жрец у црном понекад му је дотicao руку и строго говорио:

— Људи више не треба да те узбуђују. Гледај према небу и спремај се за сусрет с Уитсилопочтлијем.

Хиконтекотл је гледао плаво небо. А оно је било пусто — ни облачка. И младићеве мисли опет би се вратиле људима.

Сећао се великог трга у Тлателолкоу куда је свако јутро одлазио са својим другом дечаком и где је увек било много људи. Ту се не само тргује, већ и дели правда. Ту доводе издајнике, долове, лажове и оне који употребљавају непристојне речи. Издајнике и долове одмах убијају на једнодушан захтев окупљеног света. Лажљивцима одсецају усне. А клеветницима и непристојнима буду језике трњем од кактуса.

На трг нису долазили само они којима се тог дана у кући родило дете. Они су откавали жрецу да би дознали у каква се дан по „Књизи судбине“ дете родило. Ако би оно дошло на свет у срећан дан, дали би му име једног прослављеног ратника, а ако је била кћер обавезно би уз име добила и назив „цветић“.

Хиконтекотл се родно у срећан дан.

О деци рођеној на срећан дан бринули су жреци. „Нико не може казати такво дете — говорили су они — док оно не наврши девет година“.

И тако је девет година Хиконтекотл смео да ради све што хоће. А затим се све променило. За малу погрешку боли су му руке оштрим лиш-

ћем биљке магеје. Ако би преступ био озбиљнији скидали су га наог и нагонили да прође кроз поље густо обрасло кактусима. Ако би де- чак поново нарушио „правила живота“ отерали би га загор у планину да тамо на пичи зми- ни проведе целу ноћ стрепећи од дивљих звери.

Најзад је Хиконтекотл на- пунио петнаест година. Жреци су га одвели у „Кућу мла- дића“. Ту су га учили занат- има, причали му о вери и све- могућем богу Уитсилопочтли- ју, учили га како се обрађује земља.

Пет година живео је у „Ку- ћи младића“. Био је најјачи међу вршњацима, најбоље је играо и ударао у бубањ, нај- боље је обрађивао земљу и најбоље се молио боговима. И још је био најлепши од свих. Колико је девојака ма- штало о њему! Када заврше двадесет година и заврше обра- зовање у „Кући младића“ атечки младићи добијали су дозволу да се жене. Хикон- текотл је имао тачно двадесет година.

ЖРТВЕНИ КАМЕНИ НОЖ

Али, Хиконтекотл се родно у срећан дан...

Годину дана пре тога био је велики празник. На прос- тору око пирамиде скупили су се сви младићи с оружјем: лукovima, стрелама, копљима.

Жреци су седи на степени- це пирамиде. Међу њима је и врховни жрец одевен у црвено, онај исти који сад ступа на челу поворке. Али тада у рукама није имао нож већ пла- во перо птице Кетсал. Сваки младић требало је да пред жрецима покаже своју снагу и срчаост.

Весело су загрмели добоши. На арену је истрачао Хиконте- котл с копљем у рукама. Пр- тив њега су стала два младића такође с копљима. Хиконте- котл је познавао младиће. Али, зар су они могли да по- беде њега Хиконтекотла. У- дарац! Још један! Хиконте- котл је избио копља из руке једном протанку а своје је управо у груди другоме.

Врховни жрец замахнуо је плавим пером и признао по- беду Хиконтекотла.

Затим су му дали лук и стрелу. Требало је да погоди велику црну птицу која је кружила високо на небу. За- тегао је лук, неко време је пратио њен лет и тегива је заузјала — птица погођена стрелом пала је на земљу.

Када су сви младићи били испитани бубњеви су опет загрмели. Младићи су стали у ред. Врховни жрец је прила- зио сваком од њих, дуго га загледао и ишао даље. Затим су жреци одржали саветова- ње. А после тога врховни жрец је плавим пером пока- зао на Хиконтекотла и мла- дић је наишао из строја.

Био је признат за најлеп- шег, најснажнијег, најокрет- нијег младића атечког наро- да. Врховни жрец постави га је поред себе на камени сте- пеник велике пирамиде, мах- нуо пером и громко прогово- рио да би га сви могли чути.

— Наше претке победи- ли су непријатељи и прогнали из њихове земље. Пошли су на југ. Ишли су по врелој пустињи, умирали су на том путу и сахрањивани у врели пустињски песак. Сваким да- ном било их је све мање а пред њима се и даље простирала бескрајна пусти- ња. И када је наше дедове об- узело очајање, жреци су се једне ноћи обратили свемогу- ћем богу рата Уитсилопочт- лију. „Кажи нам, боже, шта да радимо? Зар да сви стра- дамо у овој страшној пусти- њи.“

С тамног ноћног неба зачу се глас: „Идите напред све док не угледате орла који се- ди на кактусу и држи змију у својим канџама. Ту треба да осујетите свој град“.

И наши преци поново су кренули на пут. Небом су као и пре крстарили орлови, змије су се бешумно скрива- ле под сиво камење, кактуси су пружали своја бодљикава стабла према Сунцу, али мада су људи напрезали очи нигде се није видео кактус на којем је седео орао са змијом у канџама.

Пролазиле су године, мла- дићи су постајали људи, де- чаци младићи, а вође пале- на неуморно су корачале на- пред. И једног дана стигли су до планина. Испевши се на први гребен угледали су велику долину. Долина је би- ла пуна баруштине зараслих у шевар. На једном острву усред баруштине угледали су орла на кактусу са змијом у канџама.

И наши дедови стали су да играју и ударају у бубњеве да би их чуо свемогући Уит- силопочтел. А затим су са- градили пирамиду, на њој по- дигли статуу бога и принели му на жртву најлепшег мла- дића из племена. И отада је тако било сваке године. И бог је наградио доброту Ате- тека. Погледајте у каквом граду живимо! Ко од вас мо- же да замисли да су овде биле баруштине? Нико! Ту су дворци, храмови, пирамиде. Прокопани су канали а преко њих направљени мостови...

Врховни жрец махнуо је плавим пером и добоши су загрмели. Људи су играли. И

сви су били сагласни да при- несу на жртву богу најлеп- шег младића из племена.

То је било пре годину да- на. А сада Хиконтекотл иде главном улицом Теночтитла- на и пред собом види ши- рока леђа главног жреца ко- ји у рукама не држи више плаво перо већ тежак оштар нож. А тамо, испред њих, ди- же се пирамида и на њој ста- туа бога с којим ускоро тре- ба да се сретне. За тај свеча- ни тренутак жреци су га при- премали целе године. Сваког јутра преливали су га водом у којој су се кувале мирисне траве и цвеће. Оженили су га с четири најлепше девојке из племена.

Како је то била бучна свах- ба! Трајала је цео дан и целу ноћ. За трпезом су били окуп- љени најпознатији ратници и великодостојници. И сви су славили младића који ће се кроз годину дана — о какве среће! — сresti са са- мим богом. Рени су за- ливали пулком, укусним и опojним пићем. Говора је било много, а жреци нису штедели пулку. Неки гости пили су умерено, као 15 пи- томих зечева — тако су Ате- ци одређивали степен пијан- ства. Али, на тој свадби је- дан се гост напио као 400 зе- чева и није могао да се држи на ногама. А то су Атеци сматрали срамотом; тукли су га, чак и камењем. После

свадбе жреци су Хиконте- отла сместили са женама у најлепши дворач.

Али, година је прошла. Са- да су све овоземајске радо- сти остале иза њега. Са сва- ким кораком пирамида је би- ла све ближа. Младић је са- узбуђењем посматрао њене камене степенице. Само иза- брани могу да се успну уз њих.

Врховни жрец пришао је пирамиди и већ ставио ногу

на први степен. Поворка се зауставила. Хиконтекотлу су довели његове жене. Опро- стило се с њима. Затим су скинули с њега скупу оде- ћу и круну од перја — нека сви виде колико је леп мла- дић кога дају богу.

Жрец се успињао степени- цама а младић за њим. На сре- дини се Хиконтекотл зауста- вио. Разбио је фрулу на коју је свирао својим женама, раз- био о камен огледало — ви- ше му није била потребна.

Његов поглед био је сад прикован за огромну црну статуу бога Уитсилопочтлија, чинило му се да само њега бог гледа својим празним о- чима, да се њему осмехује својим страшним осмехом.

Гомила света испред пира- миде је ћутала. Хиљаде људи веровали су да се баш у том тренутку догађа најважније: разговор бога с младићем. Али, жреци су навикли на такве сусрете. Пришли су младићу, неперемонијално га подигли и положили га на црни мермерни сто, притисли му руке и ноге. Али, Хикон- текотл није ни помишљао да се одупире.

Јер, он се родно у срећан дан...

Једним знаком врховни жрец распарао му је груди и вештим покретом истраго још живо. Уздрхтало Хикон- текотлово срце и бацио га богу пред ноге.

У част великог дана прино- шења жртве цар Монтезума Млађи позвао је великодо- стојнике у свој дворач. Окуп- љени су чекали врховног жре- ца. И он се најзад појавио. Пришавши цару, дигао је из- над главе оштри нож на којем су се видели трагови Хи- контекотлове крви.

Цар је заузео своје место на престолу и наредио да се гостима разреде дуле напу- њене дуваном и мирисним тра- вама.

У дворачу су ушли играчи и играчице, акробате, двор- ске луде. Почело је славље. И сви су радосни што је пред ноге свемоћног бога бачено срце најлепшег младића и што ће сада, пуну годину да- на, до новог приношења жрт- ве, у царству владати мир и благостање.

У истом тоу часу крај обале Монтезуминог царства баци- ле су сидро каравеле шпан- ског конкистадора Кортеса...

СЛАБ АРГУМЕНТ

Италијански филмски глумац Уго Тоњаци тре- бало је да у једном фил- му одигра следећу сце- ну: да загрли једног ти- гра око врата и да се с њим ваља по поду. То- њаци је одбио да учес- твује у тој сцени. Нису помогли ни сва наговарања режисера а ни ње гово уверавање да је ти- гар питом, да је на свет дошао у Италији и да је одгајан млеком ко- је су му давали на цуц- лу. На тај аргумент То- њаци је одговорио:

— Ја сам такође ро- ђен у Италији, такође сам отхрањен млеком, па и поред тога с вели- ким задовољством једем месо.

НАГРАДА ЗА ГЛУПОСТ

Службеници поште у америчком граду Питс- бургу нашли су се пред тешким задатком: тре- бало је уручити писмо које је било адресова- но: „Најглупљем адвока- ту у граду.“

Десет адвоката који- ма је писмо било попу- њено с гнушањем су од- били да га приме. Тек је једанаести пристао. У писму се, међутим, на- лазила новчаница од сто долара и цедуља: „Поз- дрављам вас од свет ср- ца. Ви нисте глупи као ваше колеге.“

„ЛЕТЊЕ ПЛОЧЕ“

Један сналажљиви а- мерички продавац пло- ча почео је да произ- води плоче на којима је снимно: ударање мор- ких таласа о стење, звиздук локомотиве у покрету и глас спикера који објављује ред во- жње на станици. Он сматра да ће се ове „ле- тње“ плоче највише ку- повати — зими.

КРАВА РОБОТ ДАЈЕ МЛЕКО ПО МЕРИ

У Енглеској на Тит фарми, недалеко од Ленглија, једна крава даје јединствено мле- ко на свету. Ова необична ша- руља је заиста несвакидаш- ња: од главе до репа је меха- ничка. Па ипак, она те као и њене сестре од крви и меса „храни“ зеленим лишћем и травом који се у њеном меха- ничком желуцу после низа хе- мијских процеса претварају у млеко које ни велики сладо- кусац не може разликовати од природног. Ово је млеко названо плантмилк.

„Отац“ механичке краве је енглески биохемичар Н. Б. Франклин који је пре десет година започео на овом пољу истраживања. После многих лутања и пролазних неуспеха машина је најзад почела да функционише. Данас она у то ку производног процеса иско- ристи 80 одсто сировина. Да би се добило комплетно мле- ко машина се „храни“ поред траве и лишћа, и љускама гра- шка, купусом и карфиолом. Добри резултати су постигну- ти чак и са папрати. За разли- ку од крављег млека које има само 3 одсто протеина, мле- ко из Франклинове машине са- држи 10 одсто ових хранљивих материја.

Вештачко млеко се већ про- даје у Великој Британији. У почетку га је свет бојкотовао, а затим је почео да га купује из љубопитства и најзад се на-

викао на њега. За сада је оно доста скупо али ће повећана потрошња и производња обо- рити цену. Предност вештач- ког млека је у томе што мо- же да се производи и тамо где се не гаји стока и што у

његову цену не улазе транс- портни трошкови. Осим тога, биохемичари могу да дозира- ју проценат протеина и да до- бију млеко за потребе деце, одраслих, здравих и болесних као и мршавих и дебелих.

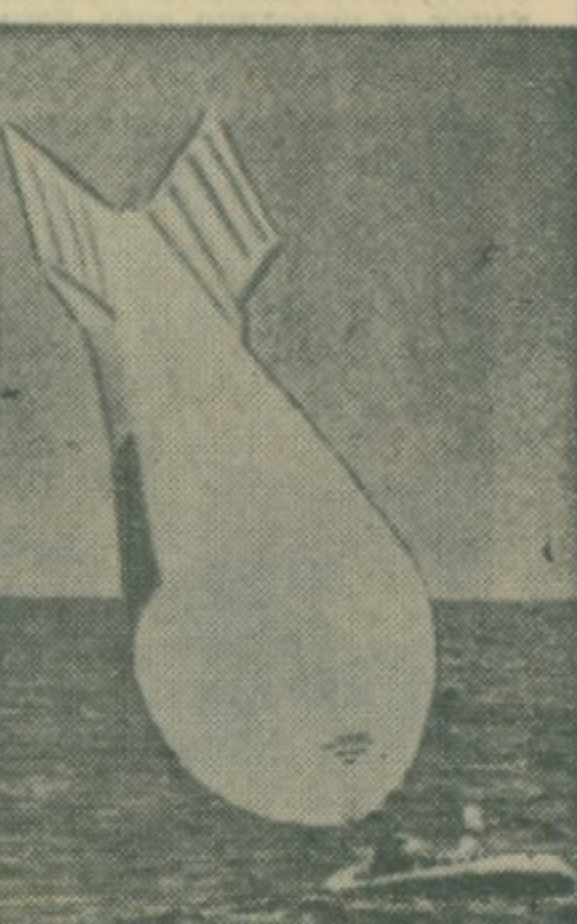
ЦИЉ ЈЕ ПОСТИГНУТ

Едмунд Асдаун, трговачки путник из Калифорније осу- њен је недавно на неколико година робије због крађе јед- не веома скупоцене слике. На питање судије због чега је то урадио кад је дотле био поз- нат као поштен човек, Асдаун је одговорио да му је до-

садила анонимност и да је једном желео да се и његово име појави у новинама. Као што се види он је жељени циљ постигао а следећих не- колико година помоћи ће му, да размисли да ли се он и ис- платио.

БАЛОН ЗА СПАСАВАЊЕ БРОДОМНИКА

Техника спасавања настра- далих у мору помоћу авиона све се више усавршава. Од пре извесног времена у Аме- рници се примењује нов си- стем спасавања помоћу авио- на и балона. Предност овак- вог спасавања је двострука: настрадали могу лакше да примете чамац на отвореном мору, а авион може лакше да закачи балон и да подигне бродоломника помоћу специ- јалног чекрка. Ово „подиза- ње“ се обавља помоћу нај- лон кабла.

ИСТОРИЈСКА ЗАГОНЕТКА

Када се после дугог изгнанства вратио у домовину, влада његове земље патила је од хроничне несташнице новца и да би попунила државну благајну организовала је лутрију. Заједно с једним математичарем он је израчунао могућности добитка. И тада су обојица дошла до једног потпуно неочекиваног открића: да се министар финансија (или његови службеници) преварио, и то на штету државе. Купци свих лозова, израчунали су они, имали би чист добитак од милион франака, а држава би толико изгубила. А то је у оно време представљало огромну своту.

Он је одмах организовао друштво уз чију је помоћ куповао силне лозове. Министар финансија био је одушевљен тиме што се лозови тако добро продају, али му радост није била дугог века. Кад је дознао прави разлог, избежумно се од беса. Опушчио је нашег пријатеља за превару.

И мада се наша прича догађа за време апсолутизма, државни савет дао је право нашем пријатељу. Али, он није постао славан као трговац, послован човек, позајмљивач новца, бродовласник, већ као филозоф и књижевник. Био је, како историчари истичу, једна од „првих глава“ епохе просвећености и страствен борац против цркве.

Како се зове?

Одговор:

ОТВОРИ ОЧИ

Осветник

Три пљачкаша с Дивљега запада напала су једно индијанско насеље у коме су се тренутно налазиле само жене, јер су сви мушкарци били у лову, и однели гомила најскупочијег крзна. Најхрабрији ратник из племена одлучио је да им се освети. И, пошао је да их тражи. Траг га је довео до једног градића. Индијанац се пришунчао крми у којој су пљачкаши немилице трошили новац добијен за крзна и сакрио се да би их сачекао кад буду излазили. Али, један њихов пријатељ га је приметно и одмах их о томе обавестио. Пљачкаши су излетели из крме али нису могли да га нађу. Где се Индијанац сакрио?

Одговор:

Унутрашњем делу кутије од шибице. Он је сакрио се унутрашњем делу кутије од шибице. Он је сакрио се унутрашњем делу кутије од шибице.

МАЛИ КЛОВН

Док су људи из циркуса као избежумљени трагали за малим клоуном, он је мирно седео у својој кутији у којој је иначе домаћица држала хлеб. Тада је изненада чуо како се неко враћа у вагон за

становане. Била је то домаћица и — какав ужас! — носила је једну велику векну. Ако има намеру да је стави у кутију, онда ће неминуовно открити нашег малог пријатеља. Срећом, она је убацила

хлеб у кутију и не погледавши у њу. Мали клоун једва је успео да се измакне иначе би га векна ударила по глави. Да, сад бар неће умрети од глади. Али, то није била само прилика да утоли

глад, већ и могућност да се извуче из корпе и умакне. Јер, нашем малом пријатељу пала је на ум сјајна идеја.

Целним ножићем исекао је комад коре, ставио га на страну и затим је почео да копа средину. Намеравао је да се завуцне у векну и да кору врати на место као поклопац.

На последњој слици видите неколико различитих комада корице од хлеба. Који од ових комада одговара отвору који је мали клоун начинио на векни?

Одговор:

Комад означен словом Г.

ШАХ И ЊЕГОВА КЋЕРКА

За руку кћерке једног богатог шаха отимала су се петорица принчева из његовог племена. Шах није желео да иједнога од њих увреди одбијањем и због тога им је дао један задатак: чији коњ последњи стигне до шатора његове кћерке, који је био разапет у пустињи, томе ће дати њену руку. Петорица принчева скочили су на коње и полетели. Зашто?

Одговор:

Зашто је туђе коње? Сваки од њих петорице уз...

ДВОСТРУКА ЗВЕЗДА

Одговор:

ДВОСТРУКА ЗВЕЗДА

У Немачкој, а и у неким другим европским градовима, у средњем веку су гостионичари и пивари имали свој нарочити знак који су истицали изнад врата. Тај знак је био

Моћ запажања

Посматрајте пола минута приложени цртеж а затим га покријте руком или комадом папира. А сад покушајте да одговорите на следећа питања:

1. Какав облик има лице?
2. Како су нацртане обрве?
3. На који је начин наглашен нос?
4. Какав израз имају уста?
5. Да ли се на цртежу виде уши?
6. Да ли човек има бујну косу?

Одговор:

1. Лице овално. 2. Облик му је као овал. 3. Лице овално. 4. Човек се осмијева. 5. Уши су мале. 6. Коса је густа.

Фудбалери

Пет дечака играју фудбал: Влада, Фрања, Душан, Фиња и Гојка. Дечаци су различите висине. Душан је мањи од Фрање, Гојка је већи од Владе, Фиња је мањи од Душана, Фрања је већи од Гојке, Влада је мањи од Душана, Влада је већи од Фиње, Фиња је мањи од Гојке, Влада је мањи од Гојке, Влада је мањи од Гојке.

Кoji је од дечака други по висини, а који четврти? Други по висини је Гојко, а четврти Влада.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) северноамерички драмски писац (1895—1953), 6) део чизме, 7) показна знаменца, 9) слободан простор у граду, 10) врста цвећа, 11) данска мера за количину у комадицама, 12) град у СССР, 13) француски књижевник (Пол де, 1794—1871), 15) део мушке одеће, 16) почетак трке, 18) злато (Фр.), 19) вулкан на острву Микјанао, 20) узвик, 21) преокрети, 23) два слова, 25) једноцифрени број, 26) средњовековно рударско племе, 28) река у Италији, 29) позната француска енциклопедија, 30) река у Индији, 32) област у Енглеској, 33) поза, 35) мушкост, 36) узгајалишта коња.

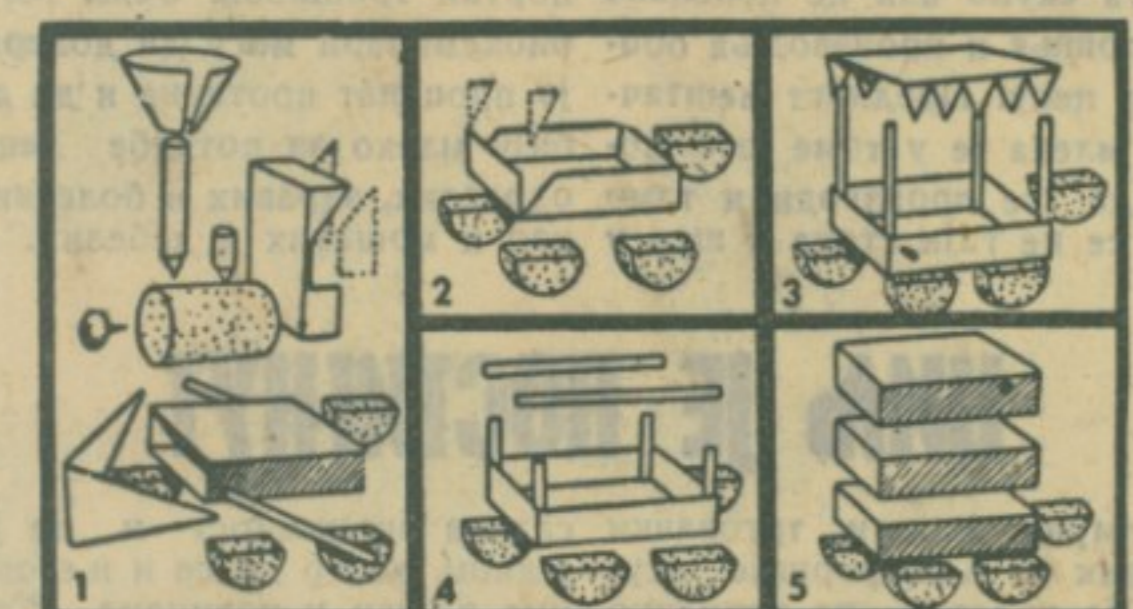
1	2	3	4	5		
6				7	8	
9			10			
11			12			
13	14		15			
16		17		18		
19			20			
21			22		23	24
25			26	27		
28			29			
30	31		32			
33			34		35	
36						

Усправно: 1) име и презиме енглеске књижевнице („Дејн Ејџ“), 2) јединица за рад у физици, 3) хемиски знак за радијум, 4) прикривање, проевера, 5) роман Добраче Ђосифа, 6) познати енглески физичар (1819—1903), 7) шумско дрво, 10) познати мађарски композитор (Франц), 14) летовалиште у Италији, 17) немачки књижевник (Јозеф, 1894—1938), 21) отписивање, 22) име енглеског физичара Њутна, 24) попрсје, 27) област на којој је распрострањена пека биљна или животињска зрста, 31) поклон, 34) иницијали нашег књижевног и позоришног критичара.

РЧШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА
Водоравно: 1) Сврљи, 6) штап, дом, 9) Тел, 10) Лиса, 11) А(лек-леп, 31) они, 34) ол.

НАПРАВИ САМ

ВОЗ ЗА «ДИВАИ ЗАПАД»

Од седам празних кутија за шибице и шест запушача од плуте лако ћете направити воз који видите на нашој слици. Да би воз живописније изгледао предложено вам да сваки вагон обојите другачије, исто тако и точице. Осим тога припремите два парчета оловке, један дужи ексер, јачи папир или картон лепак и неколико туба бојица.

Начин прављења:
Цртеж број 1 Кабина за машинисту: унутрашњи део кутије од шибице исеците го тачкасто обележеним местима на нашој слици. Котањ направите од запушача од плуте и дужег ексера којим ћете спојити ова два дела. Димњак: узмите два парчета оловке, зашиљите их на доњим крајевима, шиљкове замочите у лепак и забодите

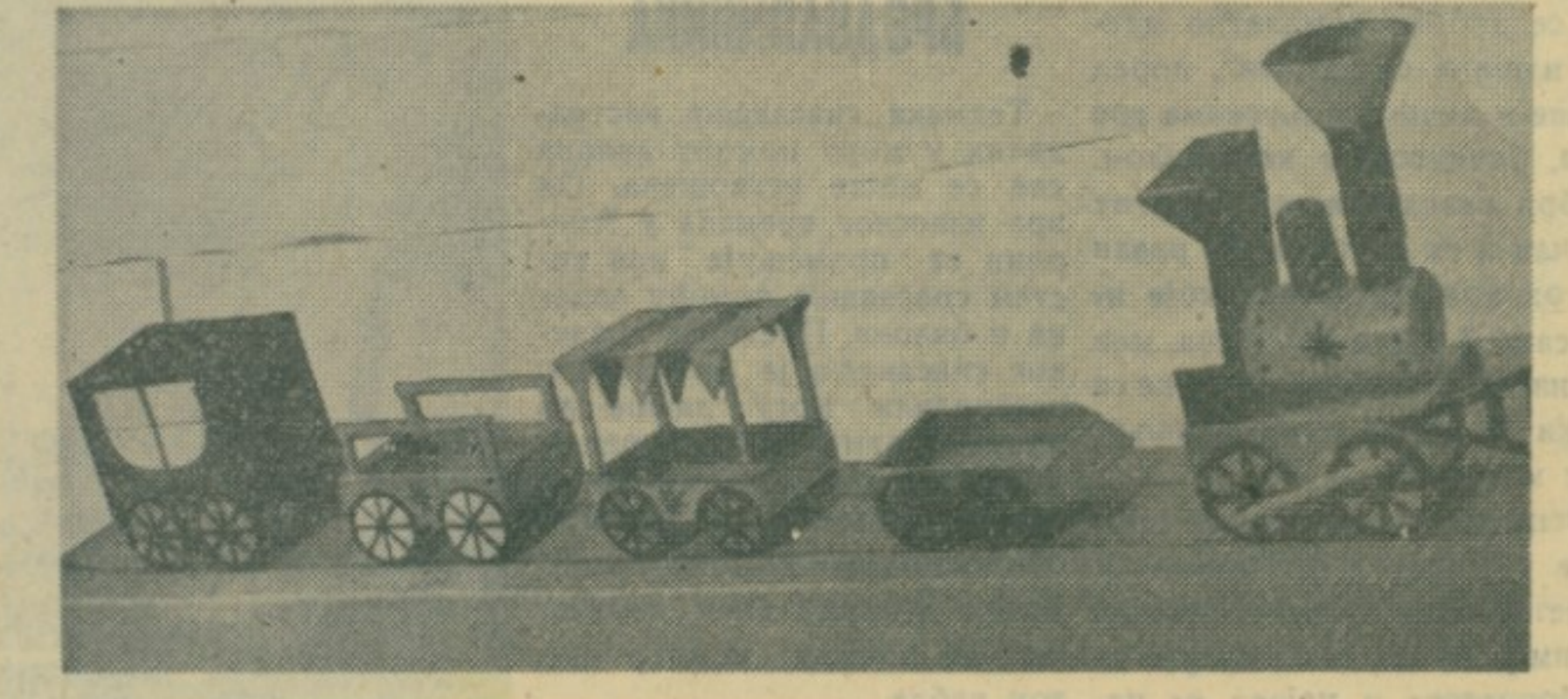
их у котањ. Затим од чвршћег папира или картона изрежите подукруг, савијте га у облику купце, одсеците му врх тако да добијете димензије пречника оловке и затим залепите на дужи комад оловке. Браник направите од комада картона савијте га и залепите на предњи део локомотиве. Точкиви: за сваки вагон исеците од плуте по 4 кружића, различито их обојте и залепите на шасице. Паоци: два зрна шибице.

Цртеж број 2. Теретни вагон: на унутрашњем делу кутије од шибице исеците два троугла (обележена тачкасто) затим предњи део кутије намажите лепком и залепите на косине.

Цртеж број 3. Покривен вагон: На сваком углу шасице залепите по једно зрно шибице. На њих ћете касније поставити кров од картона са зупчасто изрезаним ивицама.

Цртеж број 4. Отворен вагон: ограда од шибице има другачији облик.

Цртеж број 5. Затворени вагон: три кутије од шибице залепљене једна на другу. Пругу нацртајте и обојте на чвршћем картону.

ОДЛУЧИЛЕ СУ СЕКУНДЕ

Сигуран да ће му план о бекству успети један заробљени француски поручник спаковао је у погору све ствари и преко логорске поште послао их на своју личну адресу у Француској. После месец дана пакет је заиста стигао.

Поручник Лебрен је седео у самици заробљеничког логора у Колдицу у срцу Немачке. Због покушаја бекства био је кажњен са месец дана самице. Никако није могао да се помири са заробљеничким животом. Овај неуспех није га обесхрабрио, размишљао је о новом бекству.

Скок преко жице

Једног поподнева логор се узбунио. Немци су бесомучно пуцали на све стране. Заробљеници су покушали да схвате шта се догађа. Пси су лајали. Очигледно, некога јуре. Читаву гужву изазвао је поручник Морис Лебрен који је искористио тренутак непажње стражара и ипак побегао из самице.

Припреме за бекство Леб-

рен је изводио јавно, наочиглед стражара. За време поподневних затвореничких шетњи, он је и још двојица Француза прескакали су један другог, а Немци нису имали ништа против ове заробљеничке „глупости“. Онда је једнога дана изашао из самице на вежбу у кратким панталонама, летњој кошуљи и патикама.

Све се одиграло фантастичном брзином. Када су стигли до оgrade, његов друг му је обема рукама направио ослонац и тако га снажно одбацао да је Лебрен у луку прелетео преко логорске жицане оgrade високе скоро три метра. У неколико скокова претрчао је двадесетак метара до главне препреке. Трчао је у цик-цак линији поред друге жицане оgrade, постав-

љене уза сам зид и високе три и по метра. Желео је да већ двојица најближих стражара опале своје пушке, надајући се да неће бити погубљен. Тако се и десило. Првих хици су га промашили.

Следеће две секунде, док су стражари поново напунили пушке, биле су судбоносне. Лебрен је о овим секундама данима размишљао у самици и сву своју снагу је вежбао да те две секунде искористи како треба. Бацно се као тигар на високу жицу и успентрао се по њој као по степенцима и док су стражари напунили пушке, Лебрен је био с друге стране зида. Пушке су праштале за њим, гонили су га стражари с псима, али га нису ухватили.

Поново на фронту

Лебрен је раније био официр француске коњице. Био је млад и имао одличну кондицију, коју је у логору стално одржавао вежбама. Хтео

је на фронт. Да се бори.

Побегао је 1. јула 1941. године. Гоњен псима и патролама сакрио се у жито. Авион који је кружио изнад њега није га приметио. Првих сто километара је препешачио. Затим је украо бицикл и са њим преваљивао и 150 километара дневно. Када је на бициклу пукла гума одбацио га је и украо други. До швајцарске границе два пута су га немачке страже заустављале и оба пута је успевао да побегне. Осмог дана прешао је границу.

Кад се нашао у Француској прешао је Пиринеје и отишао у Шпанију. Овде су га опет заробили и затворили у замак, сличан Колдицу. Лебрен је са високог прозора скочио у канал и сломио кичму. Када су га стражари пронашли, извукли су га одавде и положили на кревет да умре. Сазнавши за Лебренов случај,

француски конзул у Шпанији затражио је да се над Лебреном изврши хируршка интервенција и тако му спасао живот. Када је потпуно оздравио, поручник Лебрен се пребацио у Алжир где се борио у саставу савезничких снага све до потпуне слободе Француске.

Лебреново бекство из заробљеничког логора Колдица сматра се једним од најсмелијих и најдрскијих бекстава у прошлом рату. Он је целу акцију бекства израчунао до у делове секунде. Један потупак поручника Лебрена, до вео је команданта заробљеничког логора потпуковника Правита до беса. Наиме, поручник Лебрен спаковао је све своје ствари у самици, адресовао лично на себе у Француску, рачунајући на сигурно бекство. После месец дана, пошта му је заиста уручила пакет.

Британски пецароши

Париски кејови су пуни пецароша који стрпљиво чекају да нешто улове. Ови оптимисти су исто толико део париског пејзажа колико и Ајфелова кула и Нотрдам. И у другим крајевима Француске има добрих и страсних пецароша.

У Лондону, међутим, индустрија је толико загадила Темзу да је уништена и последња риба. Зато Лондонци и ни су пецароши.

Британија обилује великим и малим рекама, језерима, бањенима, каналима и потоцима у којима има веома много разних врста риба. Постоји исто толико начина ловљења колико и врста риба.

У Британији су спортски

риболовци организовани у клубове. Међутим, пецароши су доста издељени друштвеним и економским границама. На густо насељеним подручјима, енглеске реке и језера у којима има пастрмки и лососа, постају ексклузивни, јер мањи број пецароша може да лови са вештачком мушицом на истом простору него кад би седели мирно и посматрали плывак. Сем тога плаћају се доста велике таксе да би се могао закупити део обале дуж ових дивних незагађених вода. У усамљеним деловима Британије рибарење је још увек популарни спорт у правом смислу речи.

НА ПУТ СА 10.000 КАМИЛА

Некада је путовање представљало искључиву привилегију краљева, принчева и богатих трговаца. Свако путовање је у ствари било сеоба раскошна и луксузна.

Примитивни сточари кретали су на „пут“ да би за своја стада нашли испашу. Касније су трговци кретали на далека путовања да би набавили робу неопходну за задовољење потреба све живље размене.

Први туристи су били краљеви. Стога је од најранијих дана појам раскошни нераздвојно везан за појам путовања. Свемоћни персијски владар Дарије није кретао на пут без 10.000 камила. Наследници Цезара на престолу Римске Империје дали су својим путованима до тада невиђени печат блеска и величине. Мада је у младости био свештеник, а изабран је за императора добрим делом захваљујући својој физичкој лепоти, Хелиогабал никада није путовао са мање од 60 кола. Када се попео на императорски трон тај број је често прешао и 600.

Приликом тријумфалног повратка из Грчке Нерона је пратило 1.500 музичара, клоунова и лакрдијаша. Тешки венци од чистог злата падали су му на веће а уз његове skute седео је Диодор Сицилијански. Бивали у прегнуту у кола његове свите имали су сребрне потковице. Да не би заостала за општом раскоши Неронова жена Попеја је наредила да магне у њеној пратњи као и 500 магарница, које су обезбеђивале потребне количине млека за њена свакодневна купања, добију златан потков.

Чувени енглески денди Брумел (1778—1840), познат по надимку „лепи Брумел“ је испољено нешто дискретнију али исто тако неумерену жељу за луксузом. На путовање је носио онолико пари рукавица колико је дана остајао на путу. Његове рукавице су биле начињене од најфиније свиле а израда сва-

ког прста је била поверавана посебном раднику.

Пруски краљ Фридрих (1657—1713) је путовао у пратњи арапске двогрбе камиле на чијим се леђима налазио зелени ковчег са његових сто драгоцених бурмутица напуњених најфинијим бурмутом. Увек када је поводом Нове године путовао из Потсдама за Берлин, пруски краљ је захтевао да га прати шестосторонна кочија у којој су се налазили његови омиљени хртови.

Хиљадама година коњ је представљао најбрже, најекономичније и најелегантније средство путовања. Пошто се коњ не да замислити без седла то су власници одувек поклањали велику пажњу седлима и декорисали их са пуно маште. Тако седла и коњска ћебад из III века пре наше ере, откривена у скитским гробницама, представљају права уметничка дела раскошне декорације и позлате. Покривена су правим мозаиком тканина и обојених кожа инкрустираних златом и калајем који представљају призоре из лова на дивље звери. Једно седло је украшено фантастичним минијатурама птица и дивљачи. Јапанци су правили седла тако мајсторски инкрустирана седефом да су личила на огромне шкољке а у Индији су се коњи бојили од главе до копита. За време Првог царства Војвода Поточки се шетао Булонском шумом у запрези чији су змјови били украшени златом, сребром и коралима а седла његових коња су била од тигрове коже. Богате куће имале су у својим шталама по 30 коња а кочијашу су мењали своје ливреје

према добу дана. Неке породице у Њупорту су крајем XIX века имале и по 20 раскошних кочија.

Проналазак парне машине нанео је одлучан ударац хиљадугодишњој „владавини“ коња. Први човек који је имао свој лични воз био је француски барон Цемс Ротшилд 1848. године.

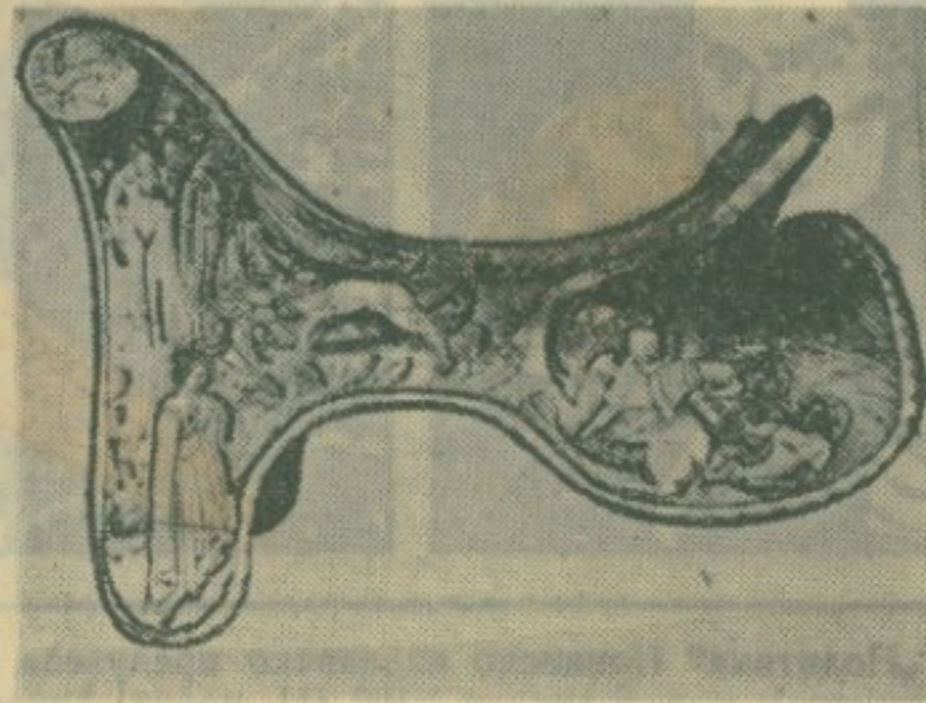
С обзиром да су пруге, као и железничке компаније, у то време биле у приватном власништву догађало се да се цео саобраћај заустави због тога што барон Ротшилд или неки други богаташ пролази у свом приватном возу. Једна анегдота из тог доба сведочи о сценама несхватљивим за данашње

КОЧИЈЕ АНРИЈА II

појмове. Једном приликом барон Ротшилд, који је путовао за Брисел, није сео у свој специјални воз већ је користио редовну железницу. Воз је неочекивано стао и пребачен је на споредни колосек. Сви путници су постали нервозни због дугог чекања. После једног сата чекања разгневио се и сам барон Ротшилд. Потражио је спроводника воза, представио му се и гневно га упитао шта се то догађа.

— Шта? — расколало је овај очи кад је угледао барона. — Па ми смо стали због тога што чекамо да прође специјални воз господина барона. Он је издао наређење да се затвори пруга.

СЕДЛО ИЗ 15. ВЕКА

Десте
ли вет
гучи

да...

... Париз се сматра за град у коме има највише такси аутомобила;

ла; на 350 особа долази један такси, док у Њујорку на 650 особа долази један такси.

... амерички ентомолози су „пребројали“ инсекте који нападају сва

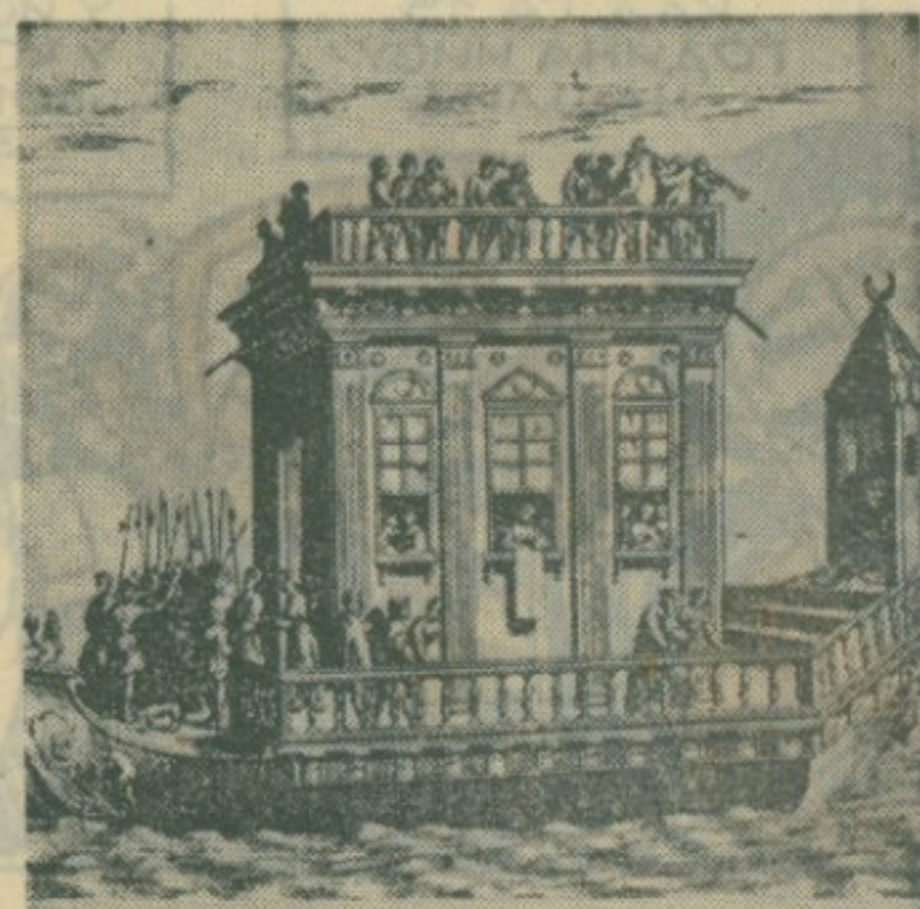

ке године жита у њиховој земљи и установили да их има 280 различитих врста.

... најбоља петролејска бушотина у Европи налази се у Билербеку у Рајнској Вестфалији.

После 500 дана бушења сонда је достигла дубину од 5,956 метара.

ВЕЛИЧАЈНА ДВОРАНА ИЗГРАЂЕНА НА ЈЕДНОМ ВЕЛИКОМ БРОДУ ПОВОДОМ ДОЛАСКА АНРИЈА II У РУАН

Скоро у истом тренутку воз барона Ротшилда је заиста прогутан пругом. Барон је имао само толико времена да види свог слугу Бонифација како удобно изваљен достојанствено седи у вагон-салону.

Цео случај је тек у Бриселу разјашњен. Бонифације, који је знао да је његов господар отишао у Брисел на један свечани пријем, приметио је да је Ротшилд заборавио своје церемонијално одело и све што иде уз њега. Шта је друго могао да учини? Поручио је специјални воз и њиме однео војводи одело у Брисел.

Пару, као искључиво погонско средство почели су почетком овог века потискивати клипни мотори са бензинском експлозијом: људи су почели да пузју аутомобилима.

Најлуксузнији од свих превозних средстава су свакако бродови и јахте. Још римске триreme биле су позлаћене, препуне намештаја од драгоценог дрвета и искићене раскошним цвеем. Њих су касније заменили једрењаци, затим су дошли пароброди, а данас се до најудаљенијих крајева света стиже удобним и брзим прекроеканским бродовима.

Авион је најбрже али и најмање романтично савремено транспортно средство.

WALT DISNEY

МИКИ

ЦОНИ ХАЗАРД ФРЕНК РОБИН

